

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості в системі
управління ТОВ «Пиводар»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0710-оа-з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньої програми «Облік і аудит»

С. Ю. Михайлюк

Керівник: к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.

Рецензент: к.е.н., доцент Сьомченко В.В.

Запоріжжя – 2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____ Н.М. Проскуріна
« _____ » _____ 2021 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Михайлюк Світлані Юріївні

1. Тема роботи: Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості в системі управління ТОВ «Пиводар»
керівник роботи Пушкарь Ірина Володимирівна, к.н. держ. упр., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 30 червня 2021 р. № 967-с.
2. Строк подання студентом роботи: 30 листопада 2021 р.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, показники діяльності підприємства.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретико-методичні основи аналізу платоспроможності та фінансової стійкості в системі управління підприємством; провести комплексний аналіз платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ «Пиводар»; обґрунтувати напрями підвищення ефективності формування аналітичного забезпечення для системи управління стійкістю фінансового стану на ТОВ «Пиводар».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 34 рис., 20 табл. і 12 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	05.07.2021	05.07.2021
2	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	12.09.2021	12.09.2021
3	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	03.10.2021	03.10.2021

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	05.07.2021 р. – 30.07.2021 р.	виконано
2.	Написання вступу	01.08.2021 р. – 08.08.2021 р.	виконано
3.	Виконання першого розділу	09.08.2021 р. – 12.09.2021 р.	виконано
4.	Виконання другого розділу	13.09.2021 р. – 01.10.2021 р.	виконано
5.	Виконання третього розділу	02.10.2021 р. – 16.10.2021 р.	виконано
6.	Написання висновків	17.10.2021 р. – 01.11.2021 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.11.2021 р. – 29.11.2021 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	30.11.2021 р.	виконано

Студент _____ С.Ю. Михайлюк
(підпис)Керівник роботи _____ І.В. Пушкарь
(підпис)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 119 с., 3 розділи, 20 табл., 34 рис., 5 додатків, 69 джерел.

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ОБОРОТНІСТЬ, ГРОШОВИЙ ПОТІК, ЕФЕКТИВНІСТЬ

Об'єкт дослідження – процес формування аналітичного забезпечення управління стійкістю фінансового стану підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення стабільності фінансового стану ТОВ «Пиводар».

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано як загальнонаукові так і спеціальні методи пізнання: індукції та дедукції; аналізу і синтезу; історичний метод; теоретичного узагальнення і порівняльного аналізу; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна: набуло подальшого розвитку визначення поняття «фінансовий стан», «фінансова стійкість», «платоспроможність»; доповнено класифікацію фінансової стабільності за рахунок поділу на зовнішню, внутрішню, загальну, спадкову та фінансову, що дозволяє враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для формування фінансової стратегії; обґрунтовано за результатами аналізу доцільність впровадження системи управління рухом грошових коштів, що сприятиме їх раціональному використанню та координації взаєморозрахунків з контрагентами на засадах комплексного та системного підходу. Надані

рекомендації створюють основу для забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ефективного управління грошовими потоками на досліджуваному підприємстві.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом для прийняття управлінських рішень щодо формування умов стабільного фінансового стану підприємства.

SUMMARY

Qualifying work contains 119 p., 3 sections, 20 tab., 34 fig., 5 appendices, 69 references.

FINANCIAL ANALYSIS, FINANCIAL CONDITION, ECONOMIC STABILITY, FINANCIAL STABILITY, PAYABILITY, LIQUIDITY, REVERSIBILITY, CASH FLOW, EFFICIENCY

The object of the research is a process of formation of analytical control of stability of the financial state of the company.

The aim of the qualification work is to substantiate the theoretical positions and to develop practical recommendations for improving the stable financial status of LLC "Pyvodar".

The methods of research: a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. During the research the general scientific methods of cognition were used: historical method, methods of induction and deduction, theoretical generalization and comparison; methods of economic and statistical analysis, methods of causation and abstract-logical method.

In the course of the research the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty: : it has further developed the definition of the concept of «financial condition», «financial stability», «solvency»; the classification of financial stability has been supplemented by the division into external, internal, general, hereditary and financial, allowing to take into account the influence of factors the external and internal environment for the formation of financial strategy; based on the results of the analysis, expediency of introduction of cash flow management system, which will facilitate their rational use and coordination of mutual settlements with counteragents on the basis of an integrated and system approach. The provided recommendations form the basis for

providing financial stability, solvency and effective management of cash flows at the investigated enterprise.

The obtained results of the research are aimed at increasing the reliability, efficiency of analytical information for ensuring the effectiveness of control and improving the management of financial resources of the company; can be introduced into the practice of domestic enterprises. The practical application of the recommendations proposed by the author will allow for the timely receipt and analysis of the necessary information by the management to make managerial decisions regarding the formation of conditions for a stable financial condition of the enterprise.

ВСТУП

Функціонування підприємств в сучасних економічних умовах зростання рівня фінансових ризиків та підвищення конкуренції вимагають постійного контролю за діяльністю підприємства а також за його фінансовим станом, рівнем платоспроможності та фінансової стійкості. При цьому, стійке фінансове становище суб'єкта господарювання є результатом вмілого керівництва, яке ґрунтується на результатах аналізу фінансового стану.

Фінансовий стан підприємства є важливою характеристикою його ділової активності і надійності. Він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної діяльності як самого підприємства, так і його партнерів. Тому, у сучасних ринкових умовах господарювання особливої актуальності набуває системний аналіз фінансового стану підприємства, як важливого елемента управління для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень.

Але в умовах сьогодення значна кількість вітчизняних підприємств має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу оборотних коштів. За своєчасної розробки та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість. Попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатність підприємства до подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація повинна отримуватися за результатами аналізу та оцінювання фінансового стану підприємства.

У цих умовах особливої актуальності набувають дослідження теоретико-методологічних та організаційно-методичних питань забезпечення фінансової стійкості економічних суб'єктів, розробка системи аналітичних

засобів та інструментів її оцінки.

Питання аналізу фінансового стану підприємств досліджують у своїх працях зарубіжні та вітчизняні науковці і практики. Серед них варто назвати: М. І. Баканова, І. Т. Балабанова, Л. Бернстайна, А. Гроппелі, А. І. Даниленка, І. В. Зятковського, В. М. Івахненко, Т. Карлін, В. В. Ковальова, О. Г. Мендрул, Д. С. Молякова, Є. В. Негашева, Е. Нікбахта, О. В. Павловську, В. П. Привалова, Н. О. Русак, В. А. Русак, В. М. Родіонову, Г. В. Савицьку, Р. С. Сайфуліна, О. О. Терещенка, А. В. Череп, М. Г. Чумаченка, А. Д. Шеремета та інших. Не применшуючи внесок вказаних дослідників у вирішення проблем аналізу фінансового стану підприємств, варто зазначити, що все ще не вирішеними залишаються питання методики оцінки показників фінансового стану на основі форм фінансової звітності, адаптації застосування закордонних методик аналізу для вітчизняних підприємств, ідентифікації факторів впливу на показники фінансового стану, необхідності врахування галузевих особливостей щодо формування методик фінансового аналізу діяльності промислового підприємства та прогнозування його фінансового стану. Усе це вказує на потребу подальших досліджень.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення стабільності фінансового стану ТОВ «Пиводар».

Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

- визначити економічну сутність поняття «фінансовий стан підприємства», «фінансова стійкість», «платоспроможність», «ліквідність» як об'єкта аналізу та управління;
- дослідити класифікацію фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- визначити особливості методики аналізу фінансового стану підприємства;
- провести аналіз та надати оцінку фінансовій стійкості підприємства ТОВ «Пиводар»;

- проаналізувати та надати оцінку платоспроможності досліджуваного підприємства;
- обґрунтувати шляхи забезпечення стабільного фінансового стану підприємства ТОВ «Пиводар».

Об'єктом дослідження є процес формування аналітичного забезпечення управління стійкістю фінансового стану підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів аналізу платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Методичною основою кваліфікаційної роботи є системний підхід до вивчення і розкриття сучасного стану формування умов стабільного фінансового стану підприємства.

У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення, порівняння, системності і комплексності (при систематизації матеріалу щодо економічної сутності економічної стабільності, фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності); методи загальнонаукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу (при розробці класифікації фінансової стійкості та платоспроможності підприємства), економіко-статистичні методи (при проведенні аналізу фінансового стану підприємства) та ін.

Основні результати дослідження полягають в тому, що: набуло подальшого розвитку визначення поняття «фінансовий стан підприємства», «фінансова стійкість», «платоспроможність»; доповнено класифікацію фінансової стабільності за рахунок поділу на зовнішню, внутрішню, загальну, спадкову та фінансову, що дозволяє враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для формування фінансової стратегії; обґрунтовано за результатами аналізу доцільність впровадження системи управління рухом грошових коштів, що сприятиме їх раціональному використанню та координації взаєморозрахунків з контрагентами на засадах

комплексного та системного підходу. Надані рекомендації створюють основу для забезпечення стабільного фінансового стану та ефективного управління грошовими потоками на підприємстві.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем методичних підходів до аналізу фінансового стану, зокрема платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання аналітичної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю за ефективністю управління фінансовими ресурсами; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію: шляхом обговорення на XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (Запоріжжя, 2021); підготовки та публікації двох наукових статей у збірнику статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства». Випуск 6. Запоріжжя: ЗНУ, 2021.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 108 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутнісна характеристика платоспроможності та фінансової стійкості як критеріїв оцінки фінансового стану

В умовах сучасної фінансово-політичної нестабільності та економічної кризи, динамічність розвитку більшості сфер діяльності, жорстка конкуренція та мінливість зовнішнього середовища послаблюють шанси суб'єктів підприємництва протистояти різноманітним ризикам. Тому, існує проблема в забезпеченні стабільності економічного розвитку підприємства в умовах негативного впливу зовнішнього середовища, вміння швидко реагувати на загрози та використовувати можливості. А також визначати внутрішні резерви підвищення економічної стабільності яка залежить від стійкості фінансового стану підприємства.

Під економічною стабільністю суб'єкта підприємництва, в економічній літературі, часто розуміють комплекс властивостей виробничої, інноваційної, організаційної, фінансово-кредитної діяльності з врахуванням їх взаємовпливу та взаємодії, а також здатність виробленої продукції та її новаторські властивості, науково-технічний розвиток матеріально-технічної бази, стабільність усього спектру ресурсного забезпечення, розвинутість кадрового та інтелектуального потенціалу, наявність інноваційного менеджменту [38]. Термін «стабільність» означає стійкий стан, здатність до тривалого існування і збереження в часі [34].

Отже, стабільність підприємства – це стабільне перевищення доходів над витратами за умов стабільного функціонування підприємства та чітко

визначено його розвитку. Але, в економічній літературі немає однозначного трактування сутності поняття «економічна стабільність підприємства» і загальноприйнятої її класифікації. В Додатку А наведені різні підходи науковців щодо визначення економічної стійкості підприємств та складових її формування. На наш погляд, економічною стабільністю підприємства є здатність підприємства в умовах впливу мінливого зовнішнього середовища, адаптуватись до нього та ефективно здійснювати свою діяльність, підтримувати заданий рівень конкурентоспроможності та результативності у довготерміновій перспективі з економічною вигодою та фінансовою незалежністю для підприємства.

На основі теоретичного узагальнення наукових підходів запропонована схема класифікації економічної стабільності підприємств (рис. 1.1).

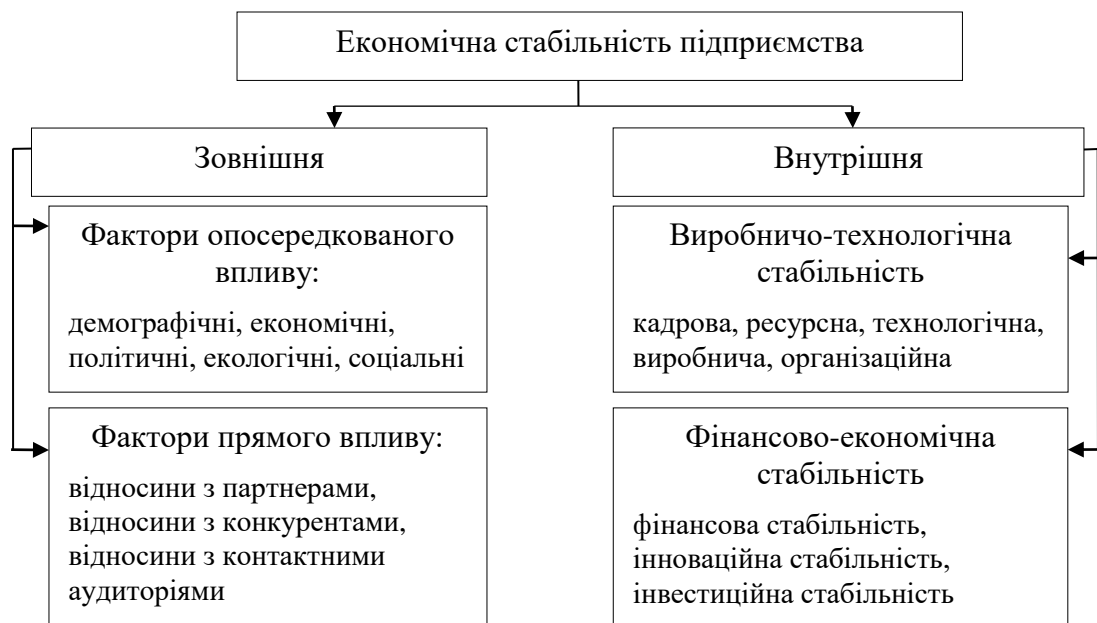

Рисунок 1.1 – це Складові економічної стабільності підприємства

Зовнішня економічна стійкість – здатність підприємства адаптуватися до впливу екологічних, економічних, політичних, соціальних, демографічних і виробничо-технологічних факторів зовнішнього середовища.

Зовнішні умови характеризуються тим, що діють взаємопов'язано між

собою, та підприємство не в змозі змінити фактори опосередкованого впливу, але враховувати їх дію обов'язково. Рівень зовнішньої економічної стійкості залежить від обраної підприємством позиції на зовнішньому ринку: реанімація втраченої стійкості може вирішуватися за рахунок кредитів і позик; збереження досягнутого рівня, через пристосування до існуючих умов; підвищення рівня стійкості (активна позиція з розвитку наявних ресурсів). Зовнішня стійкість обумовлена стабільністю економічного середовища, в рамках якого діє підприємство, досягається відповідною системою управління в масштабах всієї країни, тобто управлінням ззовні, на яке підприємство має досить обмежені права впливу.

Опосередковані фактори – впливають на зміну ризику впливу зовнішніх факторів на стабільність підприємства.

Фактори прямого впливу – здійснюють безпосередній вплив на рівень економічної стабільності підприємства.

Складовими внутрішньої економічної стабільності підприємства є виробничо-технологічна та фінансово-економічна стабільність.

Внутрішня стабільність суб'єкта підприємництва – це такий стан матеріально-речової та вартісної структури виробництва і реалізації продукції, організації роботи, фінансового обігу, інноваційної діяльності та їх динаміки, яка забезпечує стабільно високий результат його функціонування. Внутрішня стабільність являє собою такий стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного та вчасного реагування на зміни внутрішнього середовища господарювання та управління цих змін.

Виробничо-технологічна стійкість характеризується стабільним ростом виробництва та удосконаленням техніки та технологій. Кадрова стабільність відображає чисельність, плинність персоналу та продуктивність праці, який обслуговує виробничий процес. Ресурсна стабільність відображає стан та якість основних засобів на підприємстві, вчасність та достатність надходжень матеріального та ресурсного забезпечення виробничого процесу.

Технологічна стабільність підприємства характеризується відповідністю до сучасних потреб вдосконалення необоротних активів підприємства. Під виробничою стабільністю мається на увазі ритмічний, вчасний виробничий процес на підприємстві. Організаційна стабільність характеризується ефективно функціонуючою структурою управління підприємством та інформаційною системою.

Фінансово-економічна стабільність – сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження здатності підприємства до грошово-розрахункових операцій, за контрольованої фінансової рівноваги та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання за умови отримання економічної та комерційної вигоди при цьому [38].

Отже, важливою складовою внутрішньої економічної стабільності підприємства є стабільність фінансового стану.

Отже, ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох чинників, проте одним із найважливіших є фінансовий стан, як важлива складова внутрішньої економічної стабільності. Але сьогодні немає чіткого визначення сутності поняття «фінансовий стан підприємства» а також загальноприйнятої точки зору щодо його трактування. Тому необхідним є уточнення сутності поняття «фінансовий стан підприємства».

Багато науковців по-різному характеризують аналітичний процес, який пов'язаний із дослідженням фінансового стану підприємства. Існують такі визначення, як діагностика, моніторинг, аналіз, комплексний аналіз, оцінка. Очевидно, що залежно від цілі, яку ставить перед собою дослідник, акцент роблять на те чи інше поняття. Деякі автори поєднують ці поняття, наприклад, Н. Волощук говорить: «Дослідження у сфері аналізу фінансового стану та діагностики діяльності підприємства актуалізується саме в період трансформаційних змін у системі національної економіки» [9]. Зрозуміло, що ці два поняття «аналіз» та «діагностика» застосовані до різних об'єктів: «фінансовий стан» і «діяльність підприємства» в цілому.

Тому, на нашу думку, доцільним є надання характеристики

переліченим раніше поняттям, а графічне представлення перелічених видів аналітичного процесу наведено на рис. 1.2.

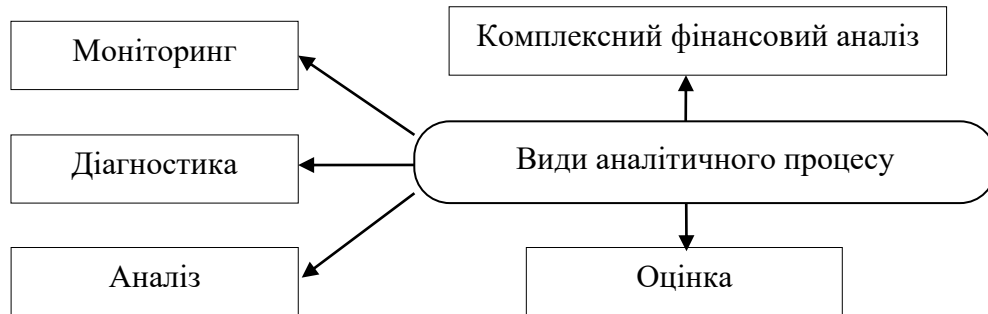

Рисунок 1.2 – Види аналітичного процесу, що застосовуються в аналізі фінансового стану підприємства

Поняття «моніторинг», на думку науковців (від лат. monitor – застережний) – метод дослідження об’єкта, що припускає його відстеження і контроль діяльності (функціонування) з метою прогнозування [47]. Моніторинг – це тривалий процес спостереження за об’єктом, який містить періодичне зняття параметрів, реєстрацію, збереження та аналіз. Моніторинг дозволяє глибше проникнути в проблему і зрозуміти природу її появи.

Діагностика – поверхневе або повне вивчення стану об’єкта, що припускає активну взаємодію з ним. Головною метою діагностики є виявлення несправностей і неполадок, що впливають на коректну роботу системи з подальшим усуненням [62].

Таким чином, головна відмінність між категоріями криється в принципах взаємодії з досліджуваним об’єктом. Моніторинг – це спостереження з боку, а діагностика – активне тестування. Обидва методи вивчення важливі для різних сфер діяльності і є взаємодоповнюючими.

Відмінність моніторингу від діагностики полягає в такому:

- моніторинг – тривала дія, яка нараховує кілька спостережень;
- діагностика – вивчення об’єкта в статиці нетривалий період часу;

- моніторинг обмежується спостереженням;
- діагностика містить проведення експериментів
- діагностика необхідна для того, щоб швидко виявити несправності, що лежать на поверхні,
- моніторинг доцільно застосовувати для встановлення прихованих проблем [62].

Можна зазначити, що моніторинг – це постійне збирання і реєстрація інформації за наперед визначеним переліком показників (індикаторів), а оцінка – це епізодичний аналіз досягнень, пов'язаних із реалізованою програмою або проектом [47].

Отже, моніторинг – це спеціально організоване систематичне та безперервне спостереження за станом об'єкта та оперативна його оцінка.

Розглянемо зміст поняття «аналіз» (від грец. *análysis* – розкладання, розчленовування) – процедура уявного а часто і реального розчленовування предмета (явища, процесу), властивості предмета (предметів) або відношення між предметами на частини (ознаки, властивості, стосунки) [5].

Процедури аналізу є складником у будь-якому науковому дослідженні й утворює його першу стадію, коли дослідник переходить від нерозчленованого опису об'єкта, що вивчається, до виявлення його будови, складу, а також його властивостей, ознак. Але і на інших рівнях пізнання аналіз зберігає своє значення, хоча тут він виступає вже в єдності з іншими процедурами дослідження [5].

Комплексний фінансовий аналіз є сукупністю заходів, спрямованих на збирання, узагальнення та оброблення вхідної фінансової інформації з метою ідентифікації економічного потенціалу об'єкта аналізу а також форми подання результатів такої ідентифікації. Його результати свідчать про фінансовий стан підприємства, який є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Термін «оцінка» має кілька значень (залежно від контексту, в якому він використовується). Він може означати і діяльність у сфері оцінки, і процес професійного вартісного оцінювання, і позначати прикладну економічну науку, і висловлювати думку оцінювача, і, нарешті, використовуватися висновком про вартість, тобто власне звіт [47].

Сутність оцінки фінансового стану підприємства полягає в отриманні повної, достовірної і своєчасної інформації щодо фінансових можливостей підприємства, визначенні змін, тенденцій розвитку та факторів впливу.

Усі перелічені види аналітичного процесу, що були розглянуті, цілком можуть бути застосованими для виявлення фінансового стану підприємства.

Водночас, на наш погляд, найбільш пристосованим видом аналітичного процесу з розглянутих є аналіз, зокрема комплексний аналіз. Тому важливим є визначення напрямів комплексного аналізу та характеристика сутності етапів його проведення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Сутнісні особливості комплексного фінансового аналізу діяльності підприємства

Напрями аналізу	Сутність
Н. Волощук [9]	
Фінансових результатів діяльності	Аналіз рівня, динаміки і структури прибутку як основного показника, що характеризує результат діяльності підприємства.
Потоку грошових коштів	Аналіз джерел та напрямів використання коштів. Аналіз достатності коштів для ведення поточної фінансової діяльності. Аналіз достатності коштів для ведення інвестиційної діяльності.
Фінансового стану	Загальний аналіз фінансового стану, зокрема: – фінансової стійкості; – ліквідності та платоспроможності; – ділової активності; – оборотності запасів, кредиторської та дебіторської заборгованості – аналіз рентабельності
Ефективності діяльності	Динаміка показників прибутку, рентабельності та ділової активності.
Ефективності інвестиційних проектів	Оцінювання ефективності реалізації інвестиційних проектів підприємства.

Наведена інформація свідчить про складний, багатогранний процес виконання аналізу фінансового стану підприємства. Для його практичної реалізації потребується методичні підходи, розроблення інтегрованих показників для виконання аналізу фінансового стану підприємства.

Для ефективної реалізації визначених напрямів аналізу необхідно визначити саму суть поняття «фінансовий стан підприємства». Існування значної кількості трактувань цього поняття свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття. Проаналізуємо деякі з них (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Характеристика сутності поняття «фінансовий стан підприємства»

Джерело	Характеристика поняття «фінансовий стан підприємства»
М. Денисенко [14]	фінансовий стан – це результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, який визначається сукупністю факторів, пов'язаних зі звичайною діяльністю підприємства
Н. Коломієць В. Павличенко, О. Коломієць [28]	фінансовий стан – це здатність (спроможність) підприємства фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, які необхідні для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю
М. Коробов [35]	фінансовий стан підприємства – це забезпеченість підприємства необхідними фінансовими ресурсами та ступінь раціональності розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності й своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями
Ю. Копчак [38]	фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємства
Г. Старостенко [52]	фінансовий стан підприємства – це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності та виконання зобов'язань.
М. Заюкова, А. Ковальчук [18]	Фінансовий стан – це одна із найважливіших характеристик економічної діяльності підприємства як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі, яка знаходить своє відображення у комплексі показників щодо конкурентоспроможності підприємства, рентабельності виробництва, комерційного розрахунку (основи стабільної роботи підприємства) й виконання ним зобов'язань перед бюджетом й іншими установами, фінансової стійкості та спроможності підприємства фінансувати свою діяльність.
А. Поддєрьогін [58]	Фінансовий стан – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів

Таким чином, можна надати таке визначення поняттю «фінансовий стан підприємства» – це система фінансових відносин, що характеризується сукупністю показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства а також його конкурентоспроможність та здатність фінансувати свою діяльність.

Основою фінансово стійкого стану підприємства є фінансова стабільність. Незважаючи значний вклад науковців, на сьогодні не існує чіткої межі між поняттями «фінансова стабільність» і «фінансова стійкість».

Характеристики фінансової стабільності як комплексного, багатофакторного поняття, наведені на рис. 1.3.

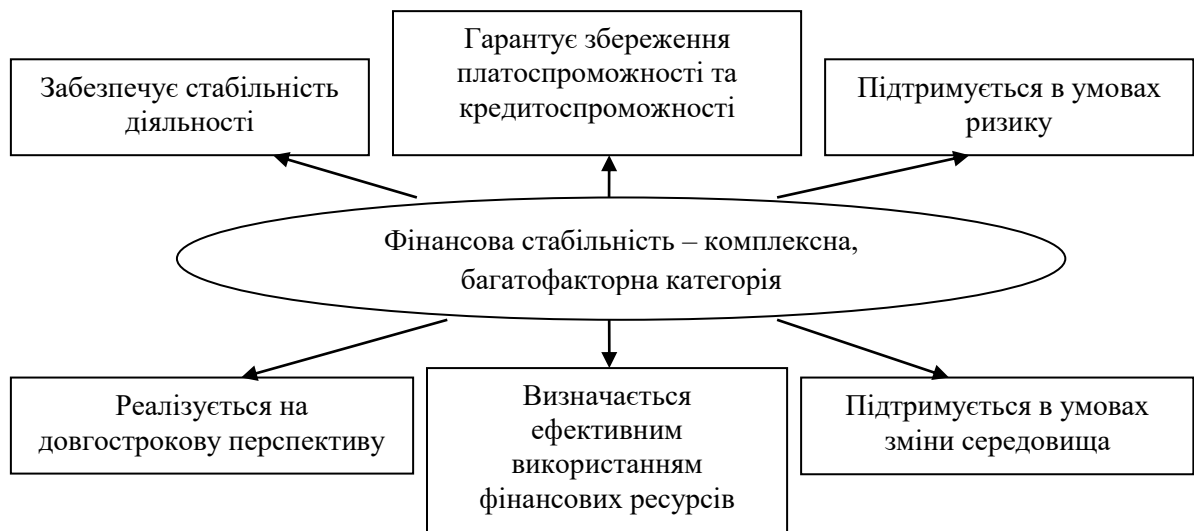

Рисунок 1.3 – Основні ознаки фінансової стабільності підприємства [6]

Фінансова стабільність відображає стабільне перевищення доходів над витратами, стан ресурсів, який забезпечує їх ефективне використання в процесі виробництва і реалізації, а також сприяє розширенню та оновленню.

Фінансова стабільність являє собою складову економічної стабільності підприємства та характеризує здатність суб'єкта господарювання: функціонувати і розвиватися; зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у нестійкому зовнішньому і внутрішньому середовищі, що гарантує його

платоспроможність та інвестиційну привабливість.

Досліджуючи наукові підходи щодо структури фінансової стабільності, з'ясовано, що з одного боку – це економічний процес, а з другого – економічна категорія [38].

Як економічна категорія, фінансова стабільність – це здатність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості і зберігати цей стан в перспективі до стійкого економічного зростання, за умови ефективної стратегії управління фінансами та в цілому підприємством [63].

Як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабільності підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання [38].

Більшість авторів у своїх працях наголошують, що фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і пов'язана зі ступенем залежності від кредиторів, інвесторів та характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Фінансова стійкість підприємства найвищою є тоді, коли воно здатне розвиватися переважно за рахунок власних джерел фінансування. Отже, фінансово стійке підприємство має переваги над іншими суб'єктами господарювання в отриманні кредитних ресурсів, інвестиційних коштів, підборі постачальників сировини, персоналу тощо. Таке підприємство повинно мати достатньо фінансових ресурсів, структура яких є досить гнучкою.

Однією з характеристик стабільного фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість. Вона обумовлена як стабільністю економічного середовища, в рамках якого підприємство здійснює свою діяльність, так залежить і від результатів його функціонування, його активного і ефективного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Наукові підходи до трактування поняття «фінансова стійкість»

Автор	Визначення поняття «фінансова стійкість»
М.С.Абрютіна, А.В. Грачов [1]	Надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів
В.С. Марцин [46]	Такий стан фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності за умови мінімального рівня підприємницького ризику
Г.Г. Старостенко, М. А. Болух [52]	Фінансовий стан підприємства, що характеризується ефективним формуванням, розміщенням та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності
Л.А.Лахтіонова [56]	Такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення
Г.М. Лиференко [44]	Такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні плато- і кредитоспроможності в умовах певного рівня ризику
К.В. Ізмайлова [25]	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість в умовах допустимого рівня ризику
М.Я. Коробов [35]	Фінансовий стан підприємства, що характеризується ефективним формуванням, розміщенням та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності

Серед різноманіття визначень фінансово стійкості, запропонованих ученими, можна виділити як розбіжності у тлумаченні сутності даного поняття, так і спільні риси. Деякі автори, зокрема В. С. Марцин, Л. А. Лахтіонова, Г. М. Лиференко, Г. Г. Старостенко та М. А. Болух, розуміють фінансову стійкість як певний стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, що забезпечує його ефективний розвиток. При цьому Г. Г. Старостенко та М. А. Болух розрізняють внутрішню, загальну та фінансову стійкість. На їх думку, фінансова стійкість досягається при стабільному перевищенні доходів над витратами, вільному маневруванні грошовими коштами та стійкому економічному зростанні. М. С. Абрютіна та А. В. Грачов поняття «фінансова стійкість» ототожнюють з поняттям «платоспроможність підприємства». М. Я. Коробов вказує на те, що

фінансова стійкість підприємства формується, з одного боку, під впливом рентабельності його діяльності, а з іншого боку – під впливом забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами. У науковій літературі поняття «стійкість» ототожнюється з такими поняттями, як сталість (незмінність, постійність) та стабільність (забезпечення сталості). Кібернетичний підхід трактує стійкість як збереження незмінності деяких інваріант системи у процесі змін її стану. Економіко-математичний підхід до характеризується твердженням про умови, які забезпечують системі стан рівноваги або утримання її характерних ознак на відповідному рівні.

Тобто основними концептуальними складовими визначення поняття «стійкість» є процесуальна та результативна. Як результат стійкість означає здатність вистояти, протистояти і адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних факторів. Як процес, стійкість є наслідком взаємозв'язку взаємодіючих операцій системи, метою яких є генерація факторів рівноваги і створення фундаменту для подальшого розвитку. Стійкість підприємства як економічна категорія, охоплює сукупність факторів, що забезпечують підприємству стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного управління діяльністю [38].

Іншою важливою характеристикою стабільного фінансового стану є платоспроможність підприємства. Існують різноманітні наукові підходи до визначення поняття «платоспроможності» (табл. 1.4).

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань. Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують оборотні. Нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів з оплати товарів, сплати платежів у бюджет, тощо у зв'язку з перевищенням зобов'язань над вартістю майна та інших активів характеризує його неплатоспроможність. В умовах кризи неплатежів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості, проблема ефективного і збалансованого управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємства

з метою забезпечення його постійної платоспроможності є особливо актуальною.

Таблиця 1.4 – Наукові підходи до визначення поняття «платоспроможність»

Автор 1	Визначення 2	Зауваження 3
М. Н. Крейніна [57]	Платоспроможність – це наявність у підприємства засобів, достатніх для сплати боргів по всім короткостроковим зобов'язанням і одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції.	не враховується поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
В. Г. Артеменко, В. І. Іващенко, М. А. Болюх [15]	Визначають платоспроможність як здатність підприємства своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, що витікають з виробничих, торговельних, кредитних та інших операцій грошового характеру.	істотний недолік – змішування понять платоспроможності та її показників
Л. А. Костирко [40]	Платоспроможність – це готовність підприємства проводити свої першочергові платежі за рахунок поточних надходжень коштів	недоліком цих трьох визначень є суворя прив'язка до грошових коштів, бо підприємство може розрахуватися по своїм боргам і іншим товаром тобто бартером
Л. А. Лахтіонова [56]	Платоспроможність – це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання.	
В. В. Ковальов, О. Н. Волков [56]	Під платоспроможністю розуміють наявність у підприємства грошових коштів або їх еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що вимагає негайного погашення.	
А. Д. Шеремет [10]	Платоспроможність – це здатність покрити усі зобов'язання підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами	не враховує необхідність діяльності підприємства, тобто відтворювального процесу
М. С. Абрютина М. М. Рейкіна, І. І. Мазурова, [1]	Підприємство є платоспроможним тоді, коли має у своєму розпорядженні таку суму грошових ресурсів, щоб воно могло у будь-який момент розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями.	підприємству недостатньо лише такого розміру грошових ресурсів, щоб погасити короткострокові зобов'язання, так, як у значної частини підприємств існує велика кількість довгострокових зобов'язань, які потрібно буде також з часом покрити

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
З У «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом» [48]	Платоспроможність - це наявність у підприємства коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)	дане визначення є найбільш точним з усіх вище зазначених, але в ньому не має розподілу кредиторської заборгованості на короткострокову (поточну) та довгострокову

Неплатоспроможність підприємства можна визначити і за відсутністю грошей на рахунках в банках, наявністю прострочених кредитів, позик, тривале порушення термінів виплати заробітної плати тощо, наявністю простроченої кредиторської заборгованості постачальників тощо [50].

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року. Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують поточні. Нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів з оплати товарів, сплати платежів у бюджет, позабюджетні фонди тощо у зв'язку з перевищенням зобов'язань над вартістю майна та інших активів характеризує його неплатоспроможність, або неспроможність. В умовах кризи неплатежів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості вітчизняних суб'єктів господарювання, несприятливого податкового законодавства, проблема ефективного і збалансованого управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємства з метою забезпечення його постійної платоспроможності є особливо актуальною. Неплатоспроможність підприємства можна визначити і за відсутністю грошей на рахунках в банках, наявністю прострочених кредитів, позик, тривале порушення термінів виплати заробітної плати, наявністю простроченої кредиторської заборгованості постачальників тощо [17].

Показник платоспроможності характеризує спроможність підприємства виконувати зовнішні (поточні і довгострокові) зобов'язання, використовуючи

свої активи. Він вимірює фінансовий ризик, тобто ймовірність банкрутства. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують зовнішні зобов'язання, причому чим більше це перевищення, тим вища платоспроможність. Існує безліч видів платоспроможності (Додаток Б).

Отже, фінансовий стан розглядається однією з головних характеристик усієї діяльності підприємства. Саме за рахунок фінансової складової економічної стабільності, підприємство може вкладати кошти у розробку нових товарів та послуг, освоювати нові ринки, розвивати нові напрями діяльності будучи фінансово незалежним. Проте неможливо відділяти фінансовий стан від його аналізу, оскільки лише шляхом визначення тенденцій розвитку підприємства можливо досягати позитивних змін в управлінні фінансовим станом підприємства.

1.2 Методичні аспекти аналізу платоспроможності та фінансової стійкості підприємства

Попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансового стану та здатність підприємства до подальшого розвитку. Тому, особливої важливості набуває комплексний аналіз фінансового стану підприємства. Для його визначення розроблено безліч методик поглибленого аналізу та експрес-аналізу, які ґрунтуються на використанні абсолютних та відносних показників. Такі методики надають можливість виявити проблемні напрями в діяльності підприємства і досліджувати причини, які їх зумовили.

Метою аналізу фінансового стану підприємства на останню звітну дату є його оцінка з урахуванням динаміки змін, які склалися за результатами

господарської діяльності підприємства за останні роки; визначення факторів, що вплинули на ці зміни, та прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства. Основним джерелом інформації для фінансового аналізу є бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства.

Процес аналізу фінансового стану доцільно розглядати у вигляді певної послідовності етапів у відповідності до мети та завдань аналізу (рис. 1.4).

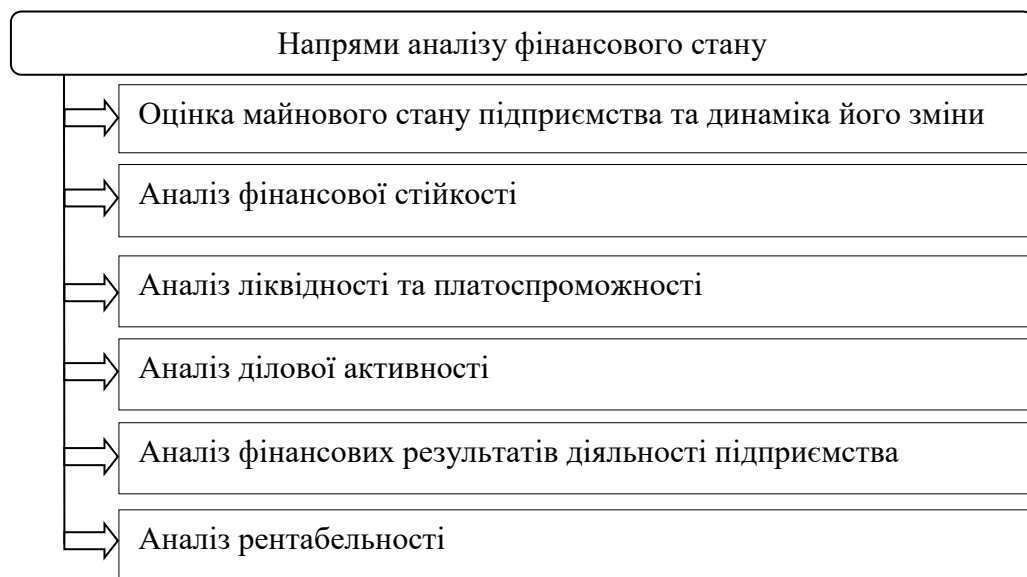

Рисунок 1.4 – Напрями аналізу фінансового стану підприємства

При проведенні аналізу фінансового стану підприємства слід вивчати значення отриманих в результаті аналізу показників, з точки зору відповідності їх фактичних значень нормативним для конкретного підприємства рівням, визначати фактори, що вплинули на їх величину в звітному періоді та здійснювати прогноз на перспективу.

Аналіз майнового стану підприємства доцільно проводити в такій послідовності: вертикальний та горизонтальний аналіз – для визначення за рахунок яких складових відбулася зміна валюти балансу; аналіз коефіцієнтів структури активів та розподілу коштів між сферою виробництва та сферою обігу – для оцінки послідовності політики управління основними засобами,

необоротними та оборотними активами підприємства.

Аналіз фінансової стійкості дає змогу оцінити здатність підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища та визначити ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Основними джерелами інформації для аналізу фінансової стійкості і фінансового стану в цілому є фінансова звітність, яка являє собою сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою надання користувачам узагальненої інформації про фінансове становище підприємства (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Інформаційні потреби основних користувачів фінансової звітності підприємства

Користувачі звітності	Інформаційні потреби
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами; Участь у капіталі підприємства; Оцінка якості управління; Визначення суми дивідендів.
Керівництво підприємства	Регулювання діяльності підприємства
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язань підприємства; Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Замовники	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Працівники підприємств	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; Забезпечення зобов'язань підприємства перед працівниками
Органи державного управління	Формування макроекономічних показників

Однією з характеристик стабільного фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість. Тому, важливого значення набуває об'єктивний аналіз фінансової стійкості, який в залежності від спектра досліджуваних питань можна підрозділити на два види:

– повний, коли вивчаються всі аспекти діяльності підприємства, тобто зовнішні і внутрішні його зв'язки;

– тематичний, коли розглядається тільки вузьке коло питань, що дає змогу виявити можливості поліпшення окремих напрямів діяльності підприємства [7].

Розрізняють окремі види аналізу фінансової стійкості (Додатку В).

Основні завдання, які комплексно розв'язуються у процесі оцінки фінансової стійкості підприємства зображено на рис. 1.5.

Рисунок 1.5 – Завдання аналізу фінансової стійкості

Дослідження фінансової стійкості дозволяє оцінити можливості забезпечувати безперебійний процес фінансово-господарської діяльності та ступінь покриття коштів, вкладених у активи. У процесі аналізу фінансової стійкості слід використовувати таку методику, яка найбільшою мірою сприятиме його ефективності. В аналізі фінансової стійкості методика являє собою сукупність аналітичних способів і правил дослідження діяльності підприємства, спрямованих на вивчення різних об'єктів аналізу, які

допомагають одержати найбільш повну оцінку фінансової стійкості і прибутковості підприємства [39].

Оцінка фінансової стійкості здійснюється на основі абсолютних показників, що дозволяють визначити ступінь забезпеченості запасів джерелами фінансування, та відносних показників, що характеризуються рівень фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування (рис. 1.6).

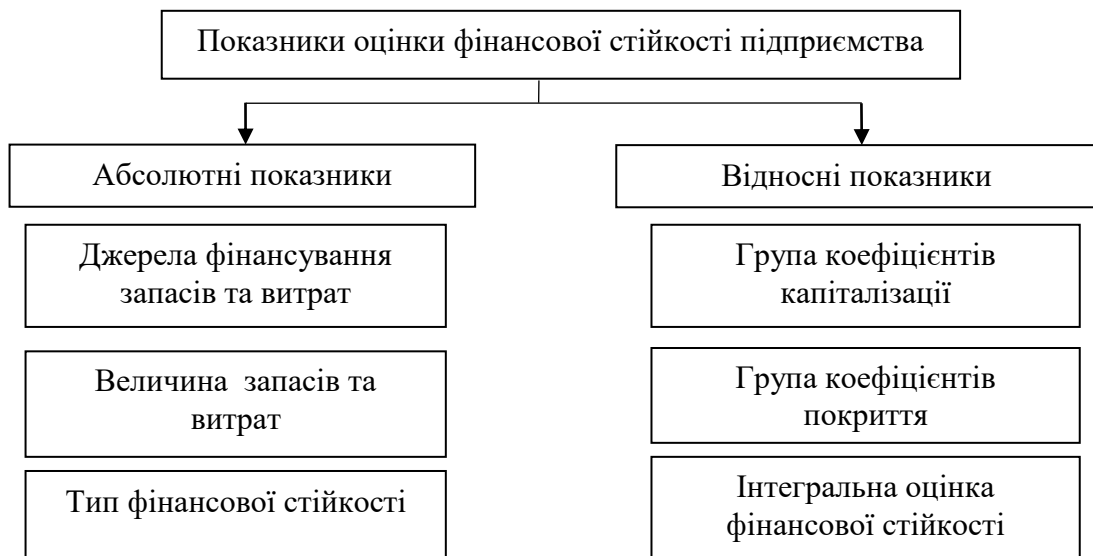

Рисунок 1.6 – Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність (надлишок чи нестача) джерел коштів для формування запасів і затрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат:

– наявність власних оборотних коштів (ВОК) – визначається як різниця між капіталом і резервами та необоротними активами. Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Негативно оцінюють його зменшення. Збільшення ж його порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства.

У формалізованому вигляді наявність оборотних коштів можна записати (формула 1.1):

$$BOK = KiP - HA = П1 - A1 \quad (1.1)$$

де KiP – сума капіталу і резервів;

HA – необоротні активи;

$П1$ – перший розділ пасиву балансу;

$A1$ – перший розділ активу балансу.

– наявність власних і довгострокових залучених джерел формування запасів ($ВД$) – визначається шляхом збільшення значення попереднього показника на суму довгострокових пасивів (формула 1.2):

$$ВД = BOK + ДП = П1 + ПЗ - A1 \quad (1.2)$$

де $ДП$ – довгострокові зобов'язання;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання.

– загальний розмір джерел ($ЗВ$) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позичкових коштів (формула 1.3):

$$ЗВ = ВД + КПК \quad (1.3)$$

де $КПК$ - короткострокові позикові кошти.

Цим трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього

формування, тобто розрахунок надлишку чи нестачі різних видів джерел формування запасів:

– надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ВОК) (формула 1.4):

$$ВОК = ВОК - З \quad (1.4)$$

де З – вартість запасів.

– надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів (ВД) (формула 1.5):

$$ВД = ВД - З \quad (1.5)$$

– надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів (ЗВ) (формула 1.6):

$$ЗВ = ЗВ - З \quad (1.6)$$

Виокремлення трьох показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації на підприємствах за ступенем їх стійкості [22].

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами можна назвати такі типи фінансової стійкості підприємства:

– абсолютна стійкість фінансового стану $S = (1;1;1)$ – для забезпечення запасів достатньо оборотних коштів, платоспроможність підприємства гарантована. Більше того, її навряд чи можна розглядати як ідеальну, оскільки це означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає або

не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для операційної діяльності. В нинішніх умовах розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою (формула 1.7):

$$Z < BOK + K \quad (1.7)$$

де K – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість за товари.

– нормальна стійкість фінансового стану підприємства $S = (0; 1; 1)$ – для забезпечення запасів крім власних оборотних коштів залучаються довгострокові кредити та позики. Гарантія платоспроможності підприємства, відповідає наступній умові (формула 1.8):

$$Z = BOK + K \quad (1.8)$$

– нестійкий фінансовий стан $S = (0; 0; 1)$ – для забезпечення запасів крім власних оборотних коштів та довгострокових кредитів та позик залучаються короткострокові кредити та позики. Характеризується порушеною платоспроможністю, при якій зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення BOK (формула 1.9):

$$Z = BOK + K + ДПНФ \quad (1.9)$$

де $ДПНФ$ – джерела, що послаблюють фінансову напруженість.

Відсутність фінансової стійкості вважається припустимою, якщо виконуються такі умови:

– виробничі запаси (ВЗ) і готова продукція (ГП) дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів (ККПК), що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її (формула 1.10):

$$BZ + GP > KKPK \quad (1.10)$$

– незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величині власного оборотного капіталу або менші від неї (формула 1.11):

$$NB + BMP < BOK \quad (1.11)$$

У цій ситуації існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

– кризовий фінансовий стан $S = (0; 0; 0)$ - для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел їх формування. Підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик (формула 1.12):

$$Z > BOK + K \quad (1.12)$$

Ці показниками фінансової стійкості характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування [26].

Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства застосування відносних дозволяє більш детально її оцінити. Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є

найбільш поширеним. Єдиного загально визнаного підходу використання інформації для кількісного визначення фінансової стійкості та її оцінки немає. Виділяють два основних підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу. За першого підходу при оцінці фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування, тобто на капітал. У цьому разі оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють тільки на основі даних пасиву балансу. За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів. За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву балансу, є основними.

Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучено кошти, а й куди їх вкладено, яка структура вкладень. Більш повним і з економічного погляду більш виправданим є другий підхід. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства слід здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображують взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень [30].

Усі відносні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства можна умовно об'єднати в декілька груп (Додаток Д).

Перша група – це показники структури капіталу, які характеризують фінансову незалежність від зовнішніх позикових коштів, а саме:

– коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії) – одна з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел. Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії – більше 0,5. Ця величина показника дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть

бути покриті власними коштами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про зростання фінансової незалежності, підвищення гарантій погашення підприємством своїх зобов'язань. Отже, чим вище значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства;

- коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{ф.с.}$) показує питому вагу в загальній вартості майна всіх джерел коштів, які підприємство може використати без втрат для кредиторів;

- коефіцієнт фінансової залежності ($K_{ф.з.}$) характеризує залежність діяльності підприємства від позикового капіталу і розраховується як відношення позикового капіталу до загального;

- коефіцієнт фінансового ризику (фінансування) – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник свідчить про фінансову незалежність підприємства від залучення позикових коштів, показує скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. Оптимальне значення цього коефіцієнту знаходиться в межах від 0,3 до 0,5, критичне значення – 1, хоча деякі економісти вважають, що при високих показниках оборотності оборотних коштів воно може перевищувати одиницю без істотних наслідків для ринкової стійкості.

Друга група – це показники стану оборотних коштів:

- коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу ($K_{м.в.к.}$), що розраховується як відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу. Рекомендоване значення коефіцієнта становить 0,5, проте його розмір в значній мірі залежить від специфіки галузі та виробництва. Так у фондомістких виробництвах він буде нижчим, аніж у матеріаломістких, оскільки в таких виробництвах знана частка інвестується в основні фонди;

- коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами ($K_{з.в.к.}$). Рівень цього коефіцієнта оцінюється залежно від того, в якому стані матеріальні запаси. Якщо підприємство має запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які значною мірою перевищують нормальні потреби

виробництва, то власний оборотний капітал не може покрити їх повністю. У цьому разі коефіцієнт буде менший від одиниці. Якщо ж підприємство відчуває нестачу виробничих запасів для здійснення нормального виробничого процесу, коефіцієнт буде вищий за одиницю [29].

Окрему групу показників, які також характеризують фінансову стійкість підприємства, становлять:

– коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів ($K_{\text{еф. ф.р.}}$) – це відношення валового прибутку підприємства до валюти балансу. Він дає можливість визначити, за який період часу прибуток, отриманий підприємством, може компенсувати вартість майна.

– коефіцієнт ефективності власного капіталу ($K_{\text{е.в.к.}}$), становить інтерес для власників підприємств, оскільки дає узагальнюючу оцінку ефективності вкладень коштів у дане підприємство. Наведені вище показники дозволяють з певним ступенем об'єктивності оцінити фінансовий стан підприємства. При цьому фінансовий стан вважається незадовільним, якщо значення коефіцієнтів нижче або вище нормативних (рекомендованих) значень (в залежності від показника) [32].

Одним із способів оцінки фінансової стійкості є інтегральний підхід, який дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли господарські зв'язки підприємства, що існували раніше, порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавленими у достатній фінансовій стійкості.

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Склад, суть та алгоритм розрахунку кожного показника фінансової стійкості при використанні інтегрального підходу наведені в Додатку Д.

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих вище, у процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. [29].

У зв'язку з цим вважаємо цікавим дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів:

- з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства (Фс), що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу;

- підходу, в основні якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства).

За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості.

Наступним етапом оцінки стійкості фінансового стану підприємства є аналіз платоспроможності. Інформаційною базою для аналізу платоспроможності підприємства є баланс (звіт про фінансовий стан), звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), звіт про рух грошових коштів, а також бухгалтерська інформація за поточними розрахунками [30]. Основні показники, що використовують для характеристики платоспроможності умовно можна згрупувати: на показники статичної та динамічної платоспроможності; на показники поточної та перспективної платоспроможності; на показники основні та допоміжні (Додаток Е).

Методика розрахунку показників платоспроможності (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Методика розрахунку основних показників платоспроможності

Назва показника	Позначення	Розрахункова формула	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{a.l}$	$(ГК+ПФІ)/КЗ$	0,25-0,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{к.л}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ)/КЗ$	Не менше 1
Коефіцієнт покриття	$K_{п}$	$ОА/КЗ$	2-2,5

Позначення: ГК – грошові кошти; ПФІ – поточні фінансові інвестиції; КЗ – короткострокова заборгованість; ДЗ – дебіторська заборгованість; ОА – оборотні активи [41].

Для обчислення цих показників використовують спільний знаменник – короткострокові зобов'язання. Поточну платоспроможність слід оцінювати як сукупну величину короткострокових кредитів, позик, не погашених в строк, короткотермінових фінансових вкладень до короткотермінових зобов'язань. Теоретичне значення цього коефіцієнта становить приблизно 0,2-0,25. Головною метою застосування цього показника є визначення можливостей погашення поточних зобов'язань та визначення резерву ліквідних активів для погашення зобов'язань в разі незбалансованості його грошових потоків. Проміжний коефіцієнт покриття визначається як частка від поділу суми коштів, короткотермінових фінансових вкладень та дебіторської заборгованості на короткострокові зобов'язання. Теоретичне значення цього коефіцієнта знаходиться на рівні 0,7-0,8. Він передбачає визначення можливостей погашення поточних зобов'язань при найбільш критичному положенні підприємства, оскільки має на увазі уникнення впливу його запасів. Загальний коефіцієнт покриття обчислюють як відношення сукупної величини оборотних активів на короткострокові зобов'язання. Теоретично величина цього показника коливається в межах 2,0-2,5. При високому обігу коштів ця величина може бути і меншою, але обов'язково – вищою за одиницю. Коефіцієнт особливо важливе значення складає для власників облігацій підприємства. Найбільш інформативним є коефіцієнт швидкої ліквідності. Його обчислюють як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (тобто грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції і дебіторська заборгованість) до поточних зобов'язань підприємства. Цей показник показує платіжну можливість підприємства щодо сплати поточних зобов'язань при умові своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

Підприємство визнається неплатоспроможним у разі виявлення незадовільної структури балансу. Незадовільна структура балансу – це такий

стан майна і зобов'язань боржника, коли за його майно не може бути забезпечене виконання зобов'язань перед кредиторами через недостатній рівень ліквідності майна [49]. Потенційними засобами для погашення боргів є грошові кошти, дебіторська заборгованість, яка за нормальним кругообігом коштів повинна перетворитись у готівку, наявні запаси товарно-матеріальних цінностей, які також можна реалізувати.

1.3 Особливості стратегічного управління стійкістю фінансового стану

Основною метою управління фінансовим станом підприємства є своєчасне виявлення проблем та їх знешкодження, розробка та реалізація плану щодо оперативного відновлення платоспроможності, утримання фінансової стійкості, розробка програм на майбутнє щодо розвитку підприємства, а також виявлення та закріплення можливості продовжувати підприємством свою господарську, економічну, фінансову діяльність, яка забезпечить йому зростання виробництва, стійкість під час кризових явищ, платоспроможність, ліквідність та прибутковість.

Формування стратегії розвитку підприємства дає змогу визначити вектор поведінки підприємства на ринку, враховуючи при цьому умови зовнішнього середовища та ймовірнісний характер їх зміни; оцінити конкурентоспроможність та стратегічні конкурентні переваги підприємства; сформулювати глобальну мету його діяльності та цілі, нею визначені; визначити ресурси, які необхідно залучити для досягнення поставлених цілей та забезпечити їх найбільш ефективно використання [55].

Стратегія підприємства повинна спрямовуватись на розподіл фінансових ресурсів, які надходять у його розпорядження або вже наявні з метою досягнення якомога вищих результатів фінансово-господарської діяльності та забезпечення фінансової стійкості. Основними завданнями

моделювання фінансових стратегій на мікроекономічному рівні є: обґрунтування прогнозу перспективних дій підприємства; вироблення конкретних рекомендацій для запобігання можливим помилкам і прорахункам при стратегічному плануванні, розробка політики управління фінансовою стійкістю.

Політика управління фінансовою стійкістю – це сукупність дій управлінського персоналу підприємства, яка полягає у забезпеченні стійкості фінансового стану підприємства у довгостроковій перспективі за рахунок високої частки власного капіталу у загальній сумі джерел фінансових ресурсів підприємства. Управління фінансовою стійкістю підприємства орієнтоване сьогодні переважно на розв'язання короткострокових проблем. У цих умовах поширеними є зміни завдань, пріоритетів діяльності, рішень, наслідком чого є недосконалість структури показників фінансової стійкості, зниження її рівня. Тому на підприємстві має здійснюватися стратегічне управління фінансовою стійкістю. На нашу думку, процес стратегічного управління фінансовою стійкістю необхідно розглядати на основі економічних принципів, що адекватні умовам та особливостям на різних рівнях господарської діяльності. З урахуванням сутності управління фінансовою стійкістю підприємств формуються його стратегічні цілі. Зокрема, стратегічні цілі управління фінансовою стійкістю належать більшою мірою до напряму зміцнення становища підприємства в галузі, збереження і підвищення її довгострокових конкурентних позицій на ринку.

До основних цілей управління фінансовою стійкістю можна віднести:

- збалансування активів і пасивів (забезпечення достатності власного капіталу, гнучкої структури капіталу, організації руху капіталу);
- збалансованість доходів і витрат (забезпечення достатнього рівня рентабельності, зміна структури витратомісткості господарського процесу, збільшення обсягу продажу);
- збалансованість грошових потоків (забезпечення платоспроможності та самофінансування, зниження дебіторської

заборгованості, забезпеченість кредитоспроможності [19].

Доцільно відзначити, що у системі управління фінансовою стійкістю важливу роль відіграє визначення головної мети, адже саме вона визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової активності та служить орієнтиром у середовищі ринкових перетворень.

Головною метою управління фінансовою стійкістю підприємства є забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Відповідно, забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку та функціонування забезпечується формуванням оптимальної та гнучкої структури капіталу, забезпеченням постійної платоспроможності та ліквідності, збалансуванням грошових потоків, забезпеченням кредитоспроможності, забезпеченням оптимальної структури активів та постійним стабільним перевищення доходів над витратами.

Стабільне фінансове становище позитивно впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження і витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу і найбільш ефективно його використання.

Отже, стійкий фінансовий стан є підсумком грамотного, умілого керування всім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності підприємства. Важливою умовою формування ефективної системи управління є результати аналізу. В процесі аналізу доцільно враховувати фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства та класифікуються за наступними ознаками: за місцем виникнення (зовнішні, внутрішні); за важливістю результату (основні, другорядні); за структурою (прості, складні); за часом дії (постійні,

тимчасові) [38].

З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості (рис.1.7).

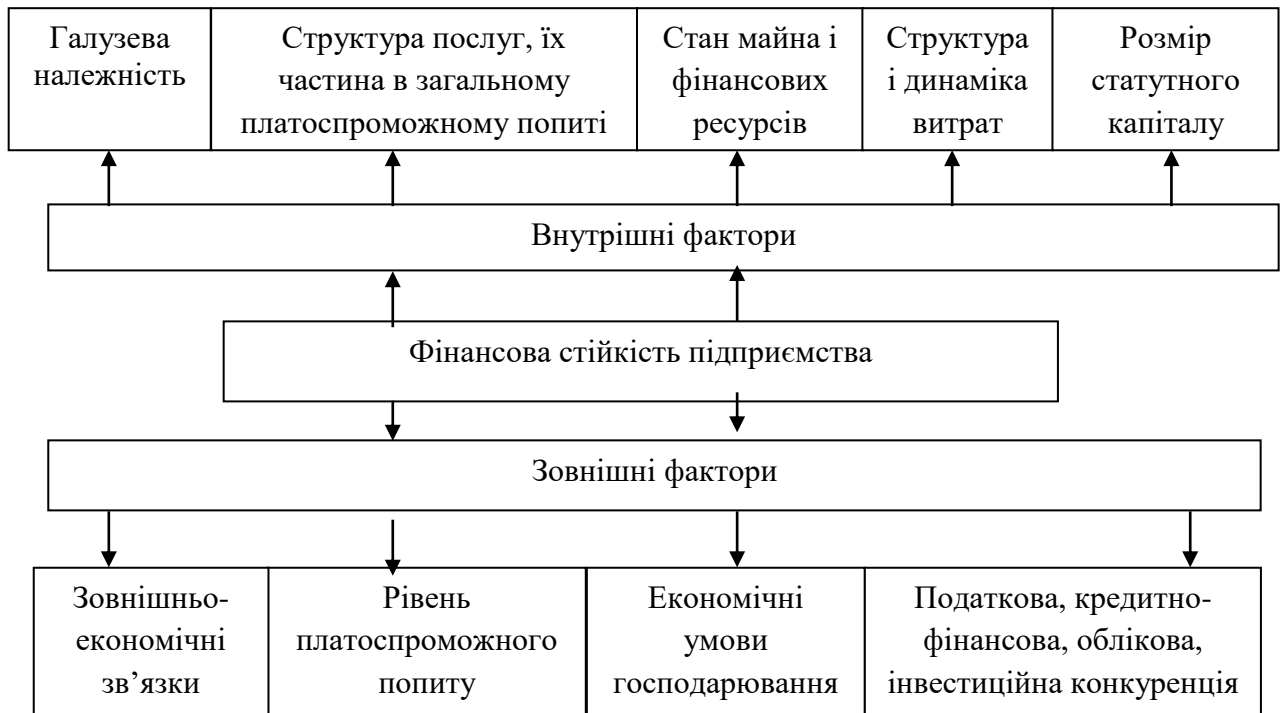

Рисунок 1.7 – Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

В процесі аналізу фінансової стійкості підприємства особливу увагу слід приділяти внутрішнім факторам, які залежать від діяльності підприємства і на які воно має можливість впливати та управляти. Залежно від впливу означених факторів можна виділити такі види фінансової стійкості підприємства: поточна (на момент проведення аналізу) і потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом певного часу і вихід на новий рівень фінансової рівноваги). Тобто фінансова стійкість підприємства у короткостроковому періоді означає досягнення стану рівноваги, у довгостроковому періоді – трансформування чинників стабілізації у фактори розвитку підприємства.

Іншим важливим напрямом аналітичного забезпечення системи

управління стійким фінансовим станом є врахування факторів впливу на платоспроможність підприємства (рис.1.8).

Рисунок 1.8 – Фактори впливу на платоспроможність підприємства

З урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, підвищення ризиків втрати стійкості фінансового стану, управління платоспроможністю, як важливою складовою фінансової стабільності, повинне базуватися на системному підході та в комплексі формувати цілісну політику управління платоспроможністю як невід’ємну складову фінансового менеджменту підприємства, пов’язану з іншими його елементами (рис. 1.9).

Отже, формування політики управління платоспроможністю має ґрунтуватися на таких базових принципах: системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості, варіативності. Згідно з принципом плановості та системності потрібно комплексно поєднувати всі напрями, прийоми та методи з метою підтримки фінансової рівноваги

підприємства як в короткостроковому періоді (за рахунок збалансованого управління його грошовими потоками та підтримки достатньої ліквідності його оборотних коштів), так і в довгостроковому періоді (за рахунок формування ефективної політики фінансування господарської та інвестиційної діяльності і оптимізації структури капіталу), що є головною умовою постійної платоспроможності [60].

Рисунок 1.9 – Складові управління платоспроможністю підприємства

Враховуючи принцип цільової спрямованості, завдання оптимізації грошового обігу на підприємстві може стати пріоритетним у випадку, коли в поточній фінансово-господарській діяльності намітилися проблеми з технічною платоспроможністю і потрібно вживати серйозні заходи щодо прискорення оборотності коштів та підвищення ліквідності його активів. Разом з тим, виходячи з принципу стратегічної орієнтованості, тактичні задачі підтримки платоспроможності підприємства повинні вирішуватися з урахуванням стратегії його довгострокового розвитку, що передбачає

упереджуюче управління грошовими потоками з метою забезпечення такої структури активів, яка б позитивно впливала на його інвестиційний розвиток.

За принципом варіативності необхідно прогнозувати різноманітні варіанти розміщення грошових коштів з метою пошуку таких альтернатив, які дозволяють оптимально поєднати задачі забезпечення ліквідності та платоспроможності з досягненням належної прибутковості активів при допустимому рівні ризику.

При формуванні політики управління перспективною платоспроможністю необхідно враховувати, що вона характеризується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування для гарантування постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання. Достатній рівень частки власного капіталу залежить від обраного менеджментом стандарту фінансування: традиційного або функціонального [4].

При традиційному підході перспективна платоспроможність підприємства визначається такими правилами: правило мінімальної фінансової рівноваги, яка заснована на наявності обов'язкової позитивної ліквідності, тобто необхідно формуванні певного резерву платоспроможності на покриття ризику виникнення невідповідності в обсягах, періодах та швидкості оборотності короткострокових елементів активу і пасиву балансу. Таким резервом є робочий капітал – перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями; правило максимальної заборгованості – довго і середньострокові зобов'язання не повинні перевершувати половини постійного капіталу, який включає власний капітал і прирівняні до нього довгострокові джерела засобів.

Функціональний підхід передбачає дотримання наступних вимог: скориговане правило фінансової рівноваги: власний в прирівняні до нього капітал повинні повністю покривати стабільно розміщені активи (необоротні активи), тобто резерв ліквідності оцінюється за величиною власних оборотних коштів; короткострокове фінансування базується на тому, що

сума потреби в оборотних активах (у розмірі джерел власних оборотних коштів) міняється протягом звітного періоду і ці зміни можуть привести до однієї з альтернатив: або до зайвого забезпечення оборотними активами, внаслідок чого тимчасово з'являються вільні джерела власних оборотних коштів; або незадоволення потреби в оборотних активах, унаслідок чого доводиться використовувати позикові засоби.

Коли вирішується проблема забезпечення необхідного приросту активів джерелами фінансування, найбільш сприятлива для підприємства ситуація з позиції забезпечення перспективної платоспроможності складається, якщо приріст нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, інших власних джерел фінансування дорівнює приросту необоротних активів і необхідних запасів. Приріст решти елементів активів може бути забезпечений збільшенням поточних зобов'язань підприємства. При цьому в першу чергу розглядаються можливості збільшення кредиторської заборгованості шляхом цілеспрямованої зміни умов розрахунків з постачальниками і підрядчиками щодо термінів платежів. Що стосується додаткового залучення короткострокових позикових коштів, то її доцільність визначається можливим приростом рентабельності власного капіталу [8].

Отже, головним завданням в управлінні перспективною платоспроможністю є доведення до необхідних розмірів власних оборотних коштів та робочого капіталу.

Управління оборотними коштами передбачає три моделі (рис 1.10).

Агресивний підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу фінансуються необоротні активи, невелика частка постійної їх частини (не більше половини), в той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу – переважна частина постійної і вся змінна частина оборотних активів. Така модель фінансування створює проблеми у забезпеченні поточної платоспроможності і фінансової стійкості підприємства. Разом з тим, вона

дозволяє здійснювати операційну діяльність з мінімальною потребою у власному капіталі, а отже, забезпечувати найбільш високий рівень його рентабельності.

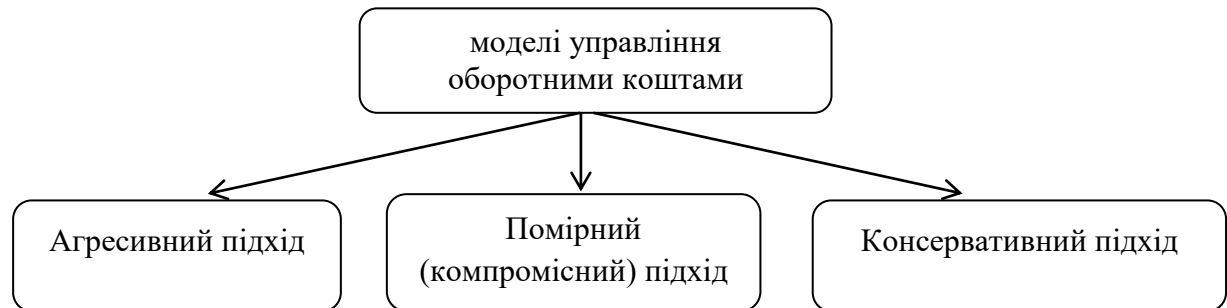

Рисунок 1.10 – Підходи до управління оборотними коштами

При агресивній моделі управління поточними активами й пасивами питома вага поточних активів у складі всіх активів висока, а період оборотності оборотних коштів тривалий. Агресивній моделі управління поточними активами відповідає агресивна модель управління поточними пасивами, при якій у загальній сумі пасивів переважають короткострокові кредити. При цьому у підприємства підвищується рівень ефекту фінансового важеля. Витрати підприємства на виплату відсотків по кредитах ростуть, що знижує рентабельність і створює ризик втрати ліквідності.

Консервативний підхід фінансування оборотних активів передбачає, що за рахунок власного і довгострокових зобов'язань повинні фінансуватися необоротні активи, постійна частина оборотних активів і близько половини змінної їх частини. Друга половина змінної частини повинна фінансуватися за рахунок короткострокового позикового капіталу. Такий тип політики фінансування забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства (за рахунок мінімального обсягу використання короткострокових позикових коштів), однак збільшує витрати власного капіталу на їх фінансування, що призводить до зниження рівня його рентабельності.

Помірний (або компромісний) підхід до фінансування оборотних

активів передбачає, що за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу мають фінансуватися необоротні активи, постійна частина оборотних активів, в той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу – весь обсяг змінної їх частини. Такий тип політики фінансування поточних активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства і рентабельність використання власного капіталу, наближену до середньоринкової норми прибутку на капітал. Щоб структура капіталу за його розміщенням у активах була однорідною поєднаною із структурою капіталу за джерелами фінансування майна підприємства, допустимим є використання структурного співвідношення капіталу за його формою як співвідношення майна у грошовій та не грошовій формах, а за змістом як співвідношення сукупного власного та запозиченого капіталів .

Таким чином, політика управління фінансовою стійкістю підприємства повинна забезпечувати стійкість та платоспроможність підприємства як на короткострокові періоди так і на перспективу, в основі якої є необхідність постійного збалансування активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків. А підсистема управління ризиком фінансової стійкості підприємства, повинна бути невід'ємною складовою системи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах невизначеності, для нейтралізації негативного впливу як на стійкість підприємства, так і на його прибутковість в цілому.

Отже, управління фінансовим станом підприємства умовно можна поділити на два основні напрями: удосконалення організації управління підприємством в цілому (у тому числі і фінансовим станом); удосконалення інструментарію управління фінансами підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ «ПИВОДАР»

2.1 Організаційно-економічна характеристика товариства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Пиводар», надалі ТОВ «Пиводар» було обрано як інформаційну базу дослідження. Товариство зареєстровано 16.09.2003 року за юридичною адресою 69063, Запорізька область, місто Запоріжжя, проспект Соборний, буд. 17.

Товариство здійснює свою діяльність відповідно до Статутних документів та чинного законодавства України. На сьогоднішній день ТОВ «Пиводар» є відомою броварнею у м. Запоріжжя та розташовується навпроти автовокзалу. У 2008 році підприємство було повністю реконструйовано та оновлено. Основним видом діяльності є виробництво пива (рис. 2.1).

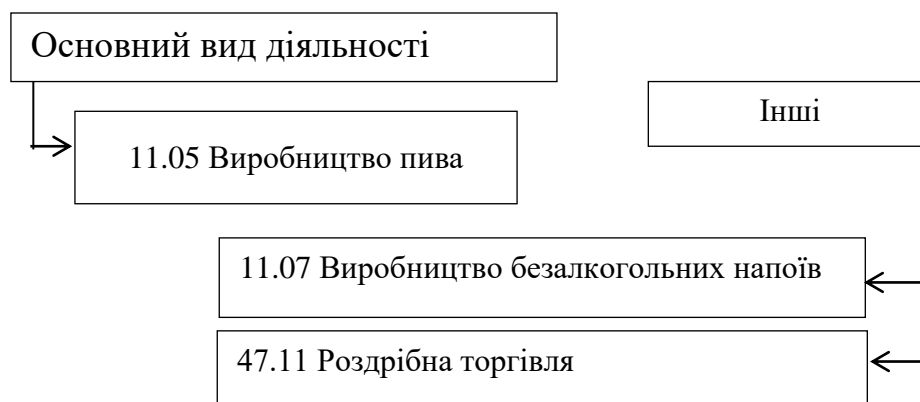

Рисунок 2.1 – Основні види діяльності ТОВ «Пиводар»

Для повної реконструкції підприємства все обладнання було

виготовлено підприємством «Інтерпромтех» м. Миколаїв. Пивзавод побудовано відповідно до вимог, що висуваються до сучасного виробництва живого пива. Завод має декілька виробничих підрозділів. Сучасне інноваційне обладнання закуплено та використовується у варочному підрозділі, де виготовляють сусло, що є основою виготовлення живого пива. Потім надходить в танки бродіння, в яких пиво дозріває, насичується вуглекислотою, і протягом 20 днів формуються смакові якості. Весь процес виготовлення живого пива займає приблизно 30 днів.

Основними постачальниками сировини є ТОВ «Вертокиївка», ТОВ «Хміль України», які постачають ТОВ «Пиводар» гранули хмелю сорту «Каскад» та сорту «Перле».

Пиво на ТОВ «Пиводар» вариться за старовинними рецептами на новому сучасному обладнанні також і у невеликій приватній броварні, розташованій у м. Запоріжжя навпроти центрального автовокзалу. Унікальність цього пива в тому, що вариться воно в невеликих кількостях з високоякісного ячмінного зерна (солоду), підготовленої води, хмелю і пивоварних дріжджів. Всі цінні ферменти, вітаміни і дріжджова клітина в пиві залишаються живими, адже воно не проходить пастеризацію і не піддається впливу консервантів. Готове живе пиво розливається безпосередньо в день продажу і доставляється свіжим споживачеві.

Основний асортиментний перелік пива ТОВ «Пиводар»: пиво темне «Карамельне», пиво «Мюнхенський Ель», пиво «Московка», пиво «Чеський лагер», пиво «Жигуль-класичний», пиво світле «Освіжаюче», «Ранкове», «Оригінальне», пиво «Red Ale» та пиво «Bee Beer» та інші.

Основними покупцями пива ТОВ «Пиводар» є філія «Ребекка-Трейд» ТОВ «Торговий Альянс», ФОП Валій Л.І., кафе «Бастіон», ФОП Тарханян А.М., магазин «Баварія» м. Енергодар та інші покупці Запорізької області та м. Дніпропетровської області. Також у підприємства є власна крамниця пива.

Для оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно провести аналіз виробничо-господарської діяльності за основними економічними

показниками: динаміка доходів від реалізації, рівня собівартості продукції, прибутку, рентабельності підприємства.

Динаміка обсягів діяльності підприємства за 2018-2020 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка обсягів діяльності ТОВ «Пиводар» за 2018-2020 роки

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Дохід від реалізації, тис. грн.	26302	30240	5480
Динаміка базисна: темп росту, %	100	115,0	20,8
абсолютне відхилення, тис. грн.	-	3938	-20822
Динаміка ланцюгова: темп росту, %	100	115,0	18,1
абсолютне відхилення, тис. грн.	-	3938	-24860

З проведених розрахунків можна зробити висновок, в 2020 році на підприємстві суттєво знизилися обсяги реалізації, що наглядно продемонстровано на рис. 2.1.

Рисунок 2.2 – Динаміка продаж за 2019-2020 роки

Отже, порівняно з минулими роками в 2020 році на підприємстві різко

знизилися обсяги реалізації. Так, якщо в 2018 році обсяги реалізації склали 26302 тис. грн., то в 2019 році вони збільшилися на 3938 тис. грн., або на 15% та склали 30240 тис. грн. А в 2020 р. загальний обсяг реалізації всього 5480 тис. грн., що менше показника 2018 р. на 79,2% (або на -20822 тис. грн.), відносно показника 2019 року обсяг продажу в 2020 році склав всього 18,1%, тобто менше на 24860 тис. грн., що пов'язано зі зміною масштабів обсягів виробництва пива.

Безперечно, зменшення доходу має безпосередній вплив на фінансові результати діяльності підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «Пиводар» за 2018-2020 роки

Показники	Роки			Темп росту, %	
	2018 р	2019 р	2020 р	до 2018р	до 2019 р
Дохід від реалізації продукції, тис. грн.	26302	30240	5480	115,0	18,2
Податок на додану вартість, тис. грн.	4384	5040	913	115,0	18,1
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	21918	25200	4567	115,0	18,1
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	20734	23016	4248	111,0	18,4
Валовий прибуток, тис. грн.	1184	2184	319	184,5	14,6
Рентабельність, %	4,5	7,2	5,8	+2,7	-1,4
Фінансові результати від операційної діяльності до оподаткування, тис. грн.	(112)	1189	554	-	46,6
Чистий прибуток, тис. грн.	(229)	883	424	-	48,0

Результати розрахунків свідчать, що в 2020 році на ТОВ «Пиводар» отримано валового прибутку в сумі 2184 тис. грн., а валова рентабельність реалізації 5,8%. Але порівняно з минулим роком ці показники погіршилися. Так, в 2019 році валовий прибуток 2184 тис. грн., а в 2020 році лише 319 тис. грн., тобто менше на -1865 тис. грн., або на -85,4%. Безперечно, на це вплинуло зменшення доходу в 5,5 раз (5480 тис. грн. в 2020 р., проти 30240 тис. грн. в 2019 р.) та підвищення рівня собівартості реалізації на 1,4%

(77,5% в 2020 р. проти 76,1% у 2019 р.).

Необхідно зазначити, що найнижчі фінансові показники були в 2018 р., так як підприємство зазнало збитків в сумі 229 тис. грн., а в 2019 р. та 2020 р. на ТОВ «Пиводар» отримано чистого прибутку 883 тис. грн., та 424 тис. грн. відповідно. Для загальної оцінки важливо дослідити також динаміку чистого прибутку підприємства (рис. 2.3)

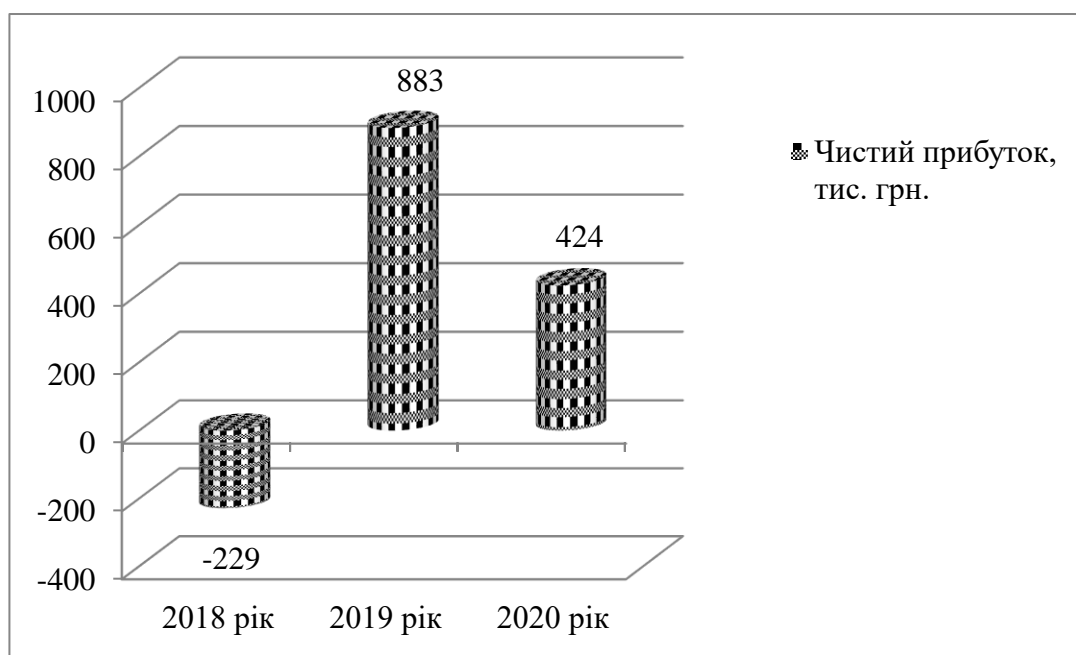

Рисунок 2.4 – Динаміка прибутку за 2018-2020 роки

Беручи до уваги що у 2018 р. підприємство зазнало збитків у розмірі 229 тис. грн., а в 2019 р. вийшли на прибуток 883 тис. грн., можна зробити висновок, що на ТОВ «Пиводар» було розроблено та реалізовано програму підвищення ефективності діяльності. Це стосується політики скорочення персоналу та впровадження комплексної програми оптимізації витрат.

Отже, за 2020 рік зменшилися доходи та сума прибутку. При цьому, виробництво та продажі залишаються рентабельними, що свідчить про ефективність діяльності. Але, важливо провести аналіз та надати оцінку стійкості фінансового стану досліджуваного підприємства.

2.2 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Метою аналізу фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» є визначення: типу фінансової стійкості за показником наявності джерел фінансування запасів; наявності та динаміки власного оборотного капіталу; співвідношення власного та залученого капіталу, фінансової незалежності, маневреності капіталу; загалом раціональної структури капіталу та ефективності фінансування майна підприємства. Фінансова стійкість відбиває рівень ризику діяльності підприємства і її залежності від позикового капіталу. Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності. Стійкого фінансового стану на досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар» можна досягти при достатності власного капіталу, високій якості активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатності ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів. Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування. Важливими факторами фінансової стійкості є також податкова й кредитна політика, ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи й зовнішньоекономічних зв'язків тощо. Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації продукції й одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розрахуватися з постачальниками, кредиторами, працівниками тощо.

Найбільше темпи росту показників фінансової стійкості залежать від

рентабельності продажу, оборотності капіталу, фінансової активності щодо залучення коштів, норми розподілу прибутків на інвестиційні потреби.

Фінансову стійкість підприємства оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників, важливим абсолютним показником фінансової стійкості є наявність власних оборотних коштів (табл. 2.3). Визначається сума власних обігових коштів, за загальноприйнятим підходом, як різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями.

Таблиця 2.3 – Динаміка власних оборотних коштів ТОВ «Пиводар»

Показник	Роки				Відхилення (+/-) 2020 до:	
	2017	2018	2019	2020	2019	2018
Оборотні активи підприємства, у т.ч.:	5794,9	12192,4	13554,6	8490,1	-3702,3	-5064,5
- запаси і матеріали	402,1	4986,7	6987,8	5963,6	976,9	-1024,2
- дебіторська заборгованість	5026,9	5933,0	5694,5	2526,3	-3406,7	-3168,2
- грошові кошти та їх еквіваленти	243,2	406,7	205,7	0,2	-406,5	-205,5
- інші оборотні активи	122,7	866,0	666,6	-	-866,0	-666,6
Поточні зобов'язання	4416,9	11511,1	11359,7	5611,3	-5899,8	-5748,4
Власні обігові кошти	1378,0	685,4	2195,1	2878,8	2193,4	683,7

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що власні оборотні кошти збільшилися на 683,7 тис грн. у 2020 році в порівнянні з минулим роком та склали 2878,8 тис грн. При цьому ми спостерігаємо різке зниження суми оборотних активів (у 2020 році склали 8490,1 тис. грн., а у 2019 році – 13554,6 тис. грн.), зменшилася і сума поточних зобов'язань (у 2020 році вони склали 5611,3 тис. грн., а у 2019 – 11359,7 тис. грн.). Загалом на підприємстві відбувається скорочення як вартості оборотних активів так і суми зобов'язань.

Для більш детального аналізу розрахуємо фінансові коефіцієнти для надання оцінки фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Коефіцієнти фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» за 2019-2020 рр.

Назва коефіцієнтів	Розрахунок на 1.01.2018 р.	Розрахунок на 1.01.2019 р.	Розрахунок на 1.01.2020 р.
Коефіцієнт фінансової залежності	0,81	0,815	0,651
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,139	0,191	0,354
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	0,148	0,227	0,536
Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	0,453	0,524	0,703
Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,597	0,150	0,042
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,092	0,040	0,138

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії, або концентрації власного капіталу. На ТОВ «Пиводар» значення цього показника на початок 2019 р. склав – 0,815, а на початок 2020 р. – 0,651. Зменшення цього показника в динаміці означає зменшення частки запозичених коштів у фінансуванні підприємства. Його значення наближається до одиниці, а це означає що власники намагаються підвищити рівень фінансувати підприємства за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт маневреності власних коштів показує здатність підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу й поповнювати оборотні кошти в разі потреби за рахунок власних джерел. Цей коефіцієнт на підприємстві складає на 1.01.2019 р – 0,354, що є в межах рекомендованих нормативних значень і дає підприємству підтримувати рівень власного оборотного капіталу і поповнювати оборотні кошти.

Коефіцієнт співвідношення реальних активів і власного майна на ТОВ «Пиводар» складає на 1.01.2019 р. – 0,524, а на 1.01.2020 р. значення показника збільшилося на 0,179 і складає 0,703. Підвищення цього показника є позитивним явищем і показує потенційні можливості активів підприємства.

Проведемо аналіз фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» за показниками наявності джерел для фінансування запасів. Дані розрахунків абсолютних показників фінансової стійкості наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Абсолютні показники оцінки фінансової стійкості

Показник	Розрахунок на 1.01.2018 р.	Розрахунок на 1.01.2019 р.	Розрахунок на 1.01.2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2019 р.
Наявність власних оборотних засобів	685,4	2195,1	2878,8	683,7
Наявність довгострокових джерел формування запасів	685,4	2195,1	2878,8	683,7
Показник загальної величини джерел формування запасів	12196,5	13554,8	8490,1	-5064,7
Вартість запасів	4986,7	6987,8	5963,6	-1024,2
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних засобів	-4301,3	-4792,7	-3084,8	1707,9
Надлишок (+) або нестача (-) довгострокових джерел формування	-4301,3	-4792,7	-3084,8	1707,9
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	+7209,8	+6567	+2526,5	-4040,5
Показник фінансової стійкості	(0; 0,1) (нестійке фінансове становище)	(0; 0,1) (нестійке фінансове становище)	(0,0,1) (нестійке фінансове становище)	

Результати проведеного аналізу свідчать, що на досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар» протягом 2018-2020 років спостерігається нестача власних оборотних засобів та довгострокових джерел для фінансування запасів. Так, на початок 2019 р. нестача власних оборотних

засобів складає 4792,7 тис. грн., а на початок 2020 р. – 3084,8 тис. грн.

Необхідно зазначити, що вартість запасів збільшилася на початок 2019 року на 2001,1 тис. грн., і складала відповідно 4986,7 тис. грн., та 6987,7 тис. грн. А на початок 2020 р. вартість запасів зменшилася на 1024,2 тис. грн., та складає 5963,6 тис. грн. на фоні нестачі власних оборотних коштів для покриття запасів, на підприємстві є надлишок загальної величини джерел формування запасів на протязі всіх трьох досліджуваних періодів. При цьому спостерігається тенденція до його зменшення. А саме: на початок 2018 р. надлишок складав 7209,8 тис. грн., 2019 р. – 6567 тис. грн., 2020 р. – 2526,5 тис. грн. Тобто в 2020 р. порівняно з минулим роком надлишок зменшився на 4040,5 тис. грн.

Проведені розрахунки є підставою для визначення типу фінансової стійкості досліджуваного підприємства ТОВ «Пиводар».

Для визначення типу фінансової стійкості потрібно розрахувати трикомпонентний показник типу фінансового стану (S):

$$2018 \text{ р: } \Phi_{\text{вок}} < 0; \Phi_{\text{вд}} < 0; \Phi_{\text{зв}} < 0; \Rightarrow S = (0,0,1);$$

$$2019 \text{ р: } \Phi_{\text{вок}} < 0; \Phi_{\text{вд}} < 0; \Phi_{\text{зв}} < 0; \Rightarrow S = (0,0,1);$$

$$2020 \text{ р: } \Phi_{\text{вок}} < 0; \Phi_{\text{вд}} < 0; \Phi_{\text{зв}} < 0; \Rightarrow S = (0,0,1);$$

Отже, результати проведеного аналізу та розрахунок трикомпонентного показника, дозволяють зробити висновок, що протягом 2018-2020 років на ТОВ «Пиводар» діагностується нестійке фінансове становище. Тобто, на підприємстві виникають ризики втрати фінансової стійкості, але існує можливість відновити рівновагу, за рахунок поповнення джерел власних засобів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Для остаточного висновку проведемо розрахунок відносних показників стану основних, оборотних засобів фінансової незалежності оцінки фінансової стійкості (табл. 2.5).

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами у 2020 році збільшився на 0,177 в порівнянні з 2019 роком і склав 0,339, а це

означає, що підприємство має достатній рівень для забезпеченості ресурсами для проведення незалежної фінансової політики, тобто свідчить про здатність підприємства фінансувати діяльність за рахунок оборотного капіталу, не вдаючись до позикових коштів.

Таблиця 2.5 – Показники загальної оцінки фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» за 2018-2020 роки

Показник	Розрахунок на поч.2018р.	Розрахунок на поч. 2019р.	Розрахунок на поч. 2020р.	Відхилення 2020 р. від 2019 р.
Стан оборотних засобів				
Коефіцієнт забезпечення оборотності активів власними коштами	0,056	0,162	0,339	0,177
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	0,138	0,314	0,483	0,169
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,401	0,850	0,958	0,108
Стан основних засобів				
Індекс постійного активу	0,597	0,150	0,042	-0,108
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	-	-	-	-
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,453	0,524	0,703	0,179
Коефіцієнт фінансової незалежності				
Коефіцієнт автономії	0,129	0,185	0,349	0,164
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,129	0,185	0,349	0,164
Коефіцієнт фінансової активності	6,776	4,401	1,867	-2,534
Коефіцієнт фінансування	0,148	0,227	0,536	0,309

Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами показує, що матеріальні запаси покриті власними коштами на 31,4% у 2019 році та 48,3% у 2020 році, а це означає, що вони потребують залучення позикових коштів. На підприємстві є значні надлишкові запаси, а тому власні оборотні кошти не покривають їх повністю.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу у 2019 році склав 0,850, а у 2020 році – 0,958, а це означає, що у 2020 році на 0,108 (або на 10,8%) збільшилася частина власного капіталу, яка використовується для

фінансування поточної діяльності.

Індекс постійного активу на досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар» у 2019 році становив 0,150, а в 2020 році зменшився на 0,108 і склав 0,042, це означає, що власних джерел фінансування вистачає не лише на формування необоротних активів, а й на інші активи підприємства. Так як підприємство не використовує довгострокові кредити як джерело формування необоротних активів, то сума коефіцієнтів маневрування і постійного активу дорівнює одиниці.

Коефіцієнт реальної вартості майна на підприємстві склав у 2020 році 0,703, що на 0,179 більше ніж у 2019 році. Це свідчить про те, що підприємство забезпечене виробничими засобами, є високий рівень виробничого потенціалу.

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт фінансової незалежності або концентрації власного капіталу) на ТОВ «Пиводар» склав в 2019 році 0,185 а в 2020 році збільшився на 0,164 і становить 0,349. Коефіцієнт фінансової стійкості на підприємстві в 2019 році був – 0,185, та збільшився у 2020 році на 0,164. Можна зробити висновок з даних показників, що власні кошти не перевищують позичкові і підприємство не має фінансовою незалежності від зовнішніх джерел.

Отже, на початок 2020 року фінансова стійкість підприємства знизилася, про що свідчить негативна динаміка більшості розрахованих показників (рис. 2.4).

В цілому можна сказати, що на початок 2020 року фінансовий стан досліджуваного підприємства ТОВ «Пиводар» діагностується як задовільний, але при збереженні в 2020 році негативних тенденцій попереднього року воно може значно погіршитися, тому для підприємства важливо підвищити дієвість внутрішнього контролю за станом розрахунків, співвідношенням власного та залученого капіталу, напрямками інвестування капіталу в активи та особливо за станом і оборотністю поточної дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

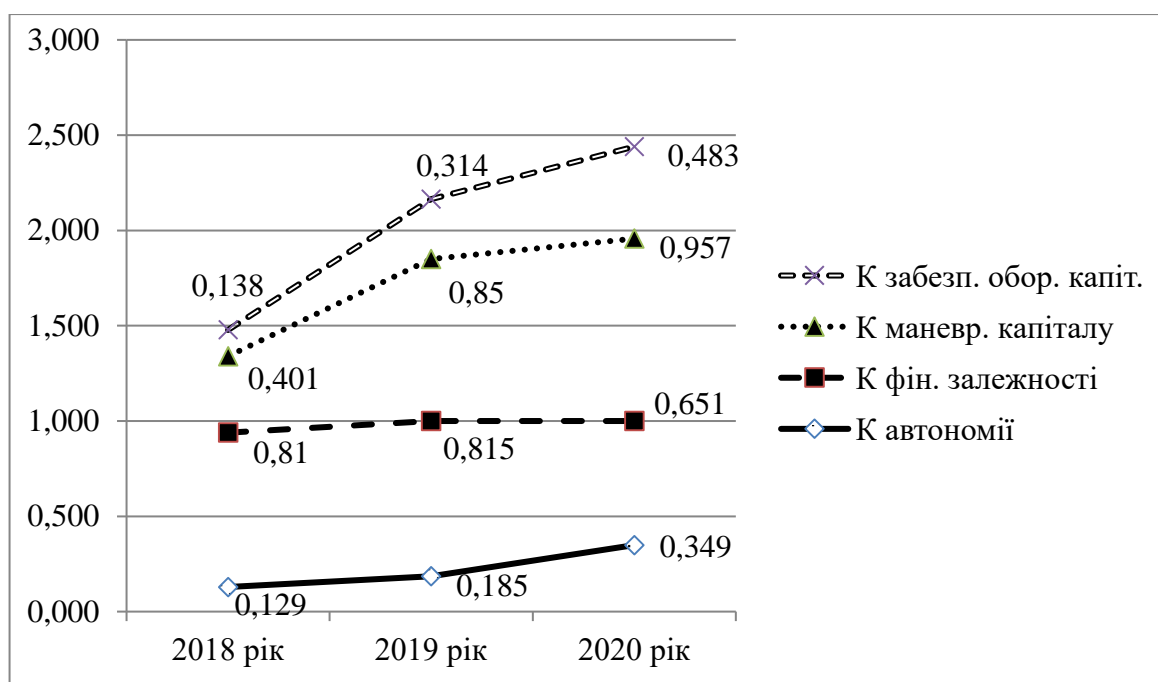

Рисунок 2.4 – Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості

Необхідно розробити стабілізуючі заходи для покращення ситуації, якими можуть бути досягнуто скорочення поточних зобов'язань, збільшення власного капіталу, додаткове залучення довгострокових засобів, орієнтованих на розширення виробництва. Процес забезпечення фінансової стійкості має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

2.3 Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Важливою складовою аналізу та оцінки фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» є дослідження його ліквідності та платоспроможності, яка характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року.

Метою аналізу платоспроможності підприємства ТОВ «Пиводар» є

пошук шляхів і кількісний розрахунок внутрішніх резервів, надання об'єктивної оцінки величини, структури активів і пасивів підприємства для поліпшення їхньої структури та підвищення на цій основі здатності підприємства своєчасно й ефективно виконувати свої платіжні зобов'язання, які виникають внаслідок кредитних чи інших грошових операцій, які мають визначені терміни оплати. Це веде до збільшення ринкової вартості підприємства.

Рівень платоспроможності характеризує здатність підприємства виконувати зовнішні (поточні і довгострокові) зобов'язання, використовуючи свої активи. Він вимірює фінансовий ризик, тобто ймовірність банкрутства. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують зовнішні зобов'язання, причому чим більше це перевищення, тим вища платоспроможність.

Платоспроможність залежить від рівня ліквідності, тому необхідно дати загальну оцінку ліквідності, визначити динаміку абсолютних показників, оцінити ліквідність балансу. Проведемо аналіз ліквідності балансу підприємства ТОВ «Пиводар». Перш за все, проаналізуємо співвідношення активів і пасивів підприємства. Попередньо здійснимо групування активів підприємства за ступенем ліквідності (табл. 2.6) та пасивів за терміном їх сплати (табл. 2.7).

Результати аналізу співвідношення активів і пасивів ТОВ «Пиводар» наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Групування активів підприємства за ступенем ліквідності

Групи активів	Значення, станом на		
	поч. 2018 р.	поч. 2019 р.	поч. 2020 р.
Найбільш ліквідні активи А(1)	406,7	205,7	0,2
Активи, що швидко реалізуються А(2)	5933,0	5694,5	2526,3
Активи, що повільно реалізуються А(3)	5852,7	7654,4	5963,6
Активи, що важко реалізуються А(4)	1017,5	386,9	126,7

Згрупувавши активи підприємства за ступенем ліквідності, можна

зробити висновок, що на підприємстві переважають активи, що повільно реалізуються (5852,7 тис. грн. на початок 2018 р. і суттєво збільшилися на 2019 р на 7654,4 тис. грн., але потім прийшли до майже початкового стану на 2020 р – 5963,6 тис. грн.).

Зменшилася кількість активів, що швидко реалізуються (з 5933,0 тис. грн. у 2018 р. до 2526,3 тис грн. у 2020 р.)

Також найбільш ліквідні активи суттєво знизилися (від 406,7 тис. грн. у 2018 р. до 0,2 тис. грн. у 2020 р.), що є в цілому негативним явищем. Для наглядності динаміка згрупованих активів подана на рисунку 2.5.

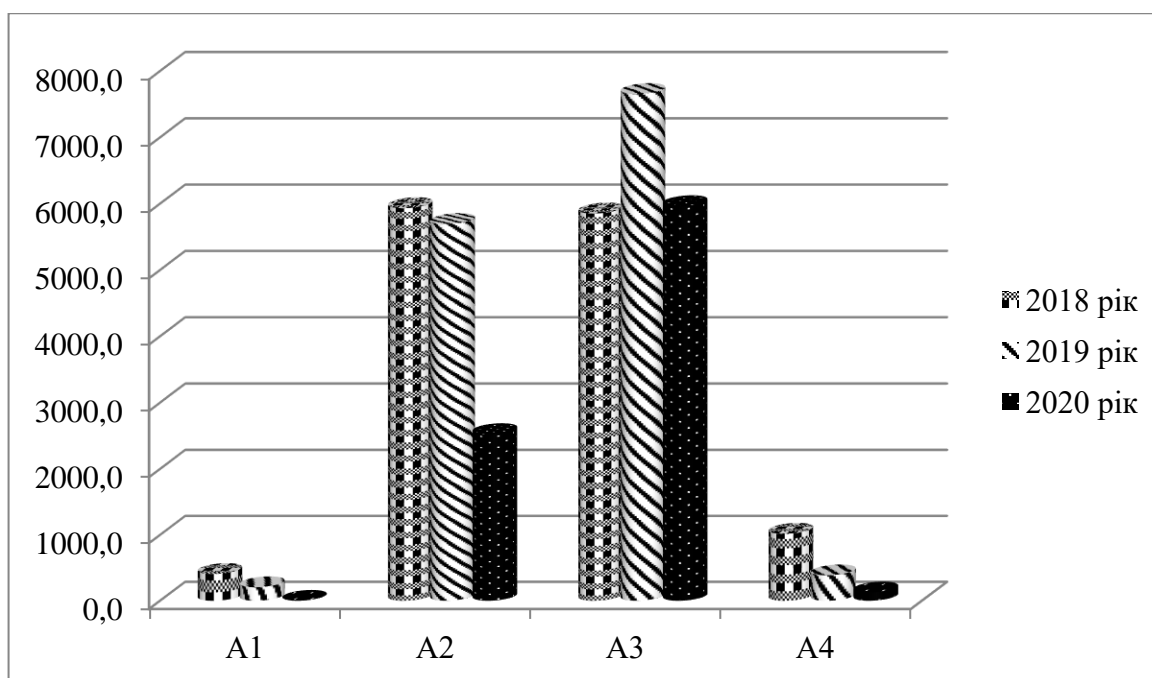

Рисунок 2.5 – Динаміка активів балансу, згрупованих за ступенем ліквідності

На наступному етапі необхідно порівняти групи активів, згрупованих за ступенем ліквідності – з групами пасивів, згрупованими за терміном погашення зобов'язань. За результатами порівняння визначити надлишок чи нестачу коштів для погашення певних зобов'язань. Тому, згрупуємо пасиви в чотири групи за термінами погашення зобов'язань (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Групування пасивів за терміном їх сплати

Групи пасивів	Значення, станом на		
	поч. 2018 р.	поч. 2019 р.	поч. 2020 р.
Найбільш термінові зобов'язання П(1)	11511,1	11359,7	5611,3
Короткострокові пасиви П(2)	-	-	-
Довгострокові пасиви П(3)	-	-	-
Постійні пасиви П(4)	1698,8	2581,8	3005,5

З таблиці видно, що постійні пасиви зростають і найбільше збільшення відбулося у 2019 р. (1698,8 тис. грн. у 2018 р. та 3005,5 тис. грн. у 2020 р.) Найбільш термінові зобов'язання, навпаки, мають тенденцію до зменшення: якщо на початок 2018 р. вони становили 11511,1 тис. грн., то станом на 2020 рік вони склали 5611,3 тис. грн.

Результати аналізу наглядно показано на рис. 2.6.

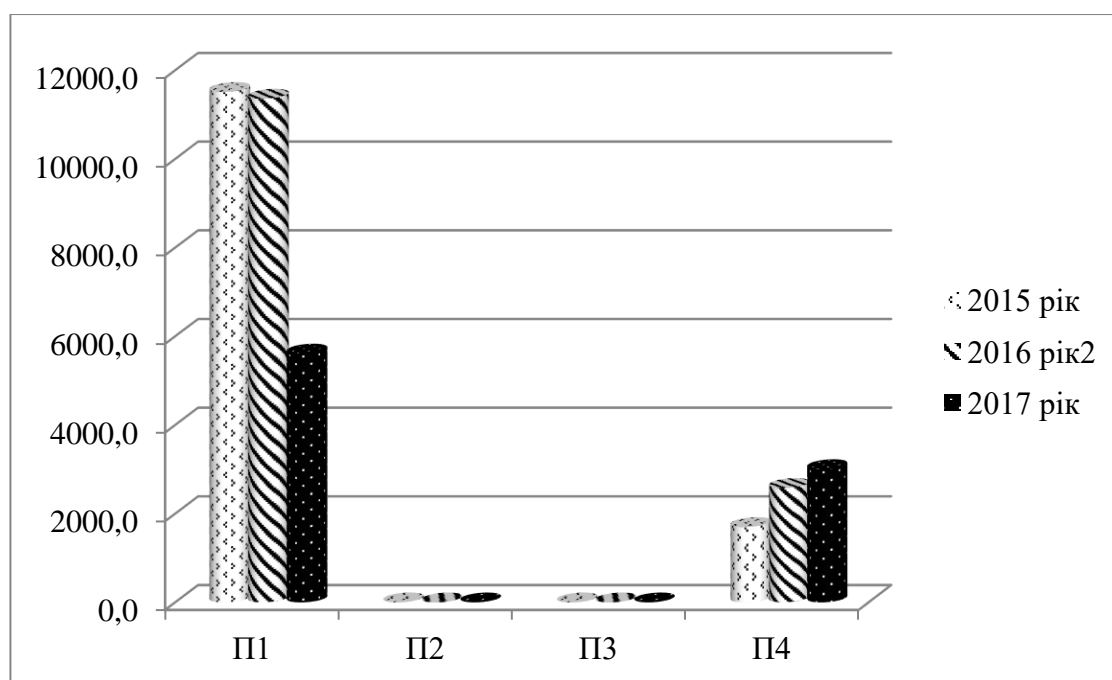

Рисунок 2.6 – Динаміка пасивів, згрупованих за терміном погашення

Пасиви, як і активи для аналізу ліквідності балансу поділяються на чотири групи:

– термінові (негайні) пасиви – це кредиторська заборгованість за

товари, роботи, послуги та поточні зобов'язання за розрахунками;

– короткострокові пасиви – це короткострокові кредити банків та інші поточні зобов'язання що підлягають погашенню протягом 12 місяців з дати балансу;

– довгострокові пасиви – це зобов'язання підприємства, які не є поточними;

– постійні пасиви – це джерела довгострокового фінансування з необмеженим терміном використання, тобто власний капітал.

З вищенаведених розрахунків можна сказати, що ТОВ «Пиводар» значно скоротив термінові зобов'язання та збільшив постійні пасиви за останні роки, що є позитивною тенденцією

Проведемо аналіз ліквідності балансу підприємства за 2020 рік на основі згрупованих даних (табл. 2.8)

Таблиця 2.8 – Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Пиводар»

Актив	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	На початок періоду	На кінець періоду	Платіжний надлишок (+) або нестаток(-)	
						На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
A1	205,7	0,2	П1	11359,7	5611,3	-11154	-5611,1
A2	5694,5	2526,3	П2	-	-	5694,5	2526,3
A3	7654,4	5963,6	П3	-	-	7654,4	5963,6
A4	386,9	126,7	П4	2581,8	3005,5	-2194,9	-2878,8
Баланс	13941,5	8616,8	Баланс	13941,5	8616,8	0	0

Отже, баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, а саме: підприємство не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків за терміновими зобов'язаннями ($A1 < П1$); ліквідними є друга та третя група активів протягом усього аналізованого періоду.

Однак, слід зазначити, що підприємство не користується послугами установ банків і не має заборгованості як за довгостроковими та короткостроковими кредитами. Тому вважаємо виконання другого та

третього співвідношень умовними; відмічаємо недостатність власного капіталу як для формування важко ліквідних активів, так і для оборотних активів підприємства.

Отже, загалом зміни в балансі свідчать про погіршення фінансового стану підприємства. Досліджуване підприємство ТОВ «Пиводар» на кінець року володіє неліквідним майном і для перетворення його на грошові активи потрібен значний час.

Аналіз ліквідності балансу, проведений за вищезазначеною схемою, не відрізняється абсолютною точністю. Тому з метою комплексної оцінки ліквідності балансу доцільно додатково застосовувати загальний показник платоспроможності.

Алгоритм його розрахунку наступний (формула 2.1):

$$K_{\text{зпл}} = (A1 + 0,5 \times A2 + 0,3 \times A3) / (П1 + 0,5 \times П2 + 0,3 \times П3) \quad (2.1)$$

На початок та на кінець періоду цей коефіцієнт дорівнює:

$$K_{\text{зпл}} (\text{поч.}) = (205,7 + 0,5 \times 5694,5 + 0,3 \times 7654,4) / (11359,7 + 0,5 \times 0 + 0,3 \times 0) = (205,7 + 2847,25 + 2296,32) / 11359,7 = 0,47$$

$$K_{\text{зпл}} (\text{кін.}) = (0,2 + 0,5 \times 2526,3 + 0,3 \times 5963,6) / (5611,3 + 0,5 \times 0 + 0,3 \times 0) = (0,2 + 1263,15 + 1789,08) / 5611,3 = 0,54$$

Таким чином, коефіцієнт платоспроможності збільшився з 0,47 до 0,54, що свідчить про покращення платоспроможності підприємства.

Також для оцінки платоспроможності проведемо аналіз платіжного балансу підприємства (табл. 2.9).

Як видно з представлених розрахунків, на підприємстві на протязі звітнього періоду діагностується пасивне сальдо платіжного балансу як загального, так і за товарними операціями, що вказує на проблеми з поточною платоспроможністю. Тобто на підприємстві високі ризики нестачі коштів в поточному періоді. Високий рівень кредиторської заборгованості порівняно з платіжними засобами для її погашення збільшує ризики щодо

зниження фінансової стійкості.

Таблиця 2.9 – Платіжний баланс ТОВ «Пиводар»

Показники	Сума за рік, тис. грн.			
	2014	2015	2016	2017
Наявність коштів для покриття заборгованості				
Грошові кошти та їх еквіваленти	343,2	406,7	205,7	0,2
Розрахунки з дебіторами	5026,9	5933	5694,5	2526,3
в т.ч. за товари, роботи, послуги	1822,3	4363,5	2114,0	1082,9
Всього	5370,1	6339,7	5900,2	2526,5
Негайні та інші платежі				
Короткострокова заборгованість по кредитам	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість та зобов'язання за розрахунками	4416,3	11511,1	11359,7	5611,3
в т.ч. за товари, роботи, послуги	3250,6	8221,2	6414,6	5083,8
Всього	4416,3	11511,1	11359,7	5611,3
Сальдо: активне (+) або пасивне (-)	953,8	-5171,4	-5459,5	-3084,8
в т.ч. за товари, роботи, послуги	-1428,3	-3857,7	-4300,6	-4000,9
Баланс	5370,1	11511,1	11359,7	5611,3

Проведемо аналіз грошової платоспроможності підприємства, яка характеризує його здатність погашати зобов'язання по короткострокових кредитах за рахунок наявних абсолютно ліквідних активів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Грошова платоспроможність підприємства

Показники	Сума за рік, тис. грн.			
	2017	2018	2019	2020
Засоби платежу, тис. грн				
Грошові кошти	243,2	406,7	205,7	0,2
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-
Всього	243,2	406,7	205,7	0,2
Платіжні зобов'язання тис. грн.				
Поточна заборгованість	4416,9	11511,1	11359,7	5611,3
Всього	4416,9	11511,1	11359,7	5611,3
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,055	0,035	0,018	0,00004

На підприємстві спостерігаємо значне зменшення грошових коштів у 2020 році в порівнянні з базовим періодом (з 243,2 тис. грн. до 0,2 тис грн.), при цьому поточні фінансові інвестиції відсутні. Що стосується поточної

заборгованості – то вона зросла на 7094,2 тис. грн. у 2018 р. в порівнянні з попереднім роком, а в 2020 р. знизилась на 5748,4 тис. грн. в порівнянні з попереднім роком. Як видно з наведених даних, коефіцієнт грошової платоспроможності підприємства у 2020 р. становив 0,00004, що на 0,017996 нижче рівня 2019 р. та на 0,03496 нижче рівня 2018 р. Грошова платоспроможність загалом на початок 2020 року зовсім низька, але це не можна оцінювати як негативне явище, в зв'язку з тим, що в умовах ринку та інфляції не доцільно тримати значні грошові кошти на рахунках. Але необхідно здійснювати контроль за рівнем ліквідності для забезпечення своєчасного перетворення активів без втрати їх ринкової вартості в грошові кошти для виконання своїх зобов'язань.

Для більш об'єктивної оцінки проведемо аналіз ліквідності ТОВ «Пиводар» за основними коефіцієнтами (табл. 2.11)

Таблиця 2.11 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності підприємства

Показник	Нормативне значення	поч. 2018 р.	поч. 2019 р.	поч. 2020 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,25	0,04	0,018	0,00004
Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжної, суворої)	0,7 – 0,8	0,63	0,58	0,45
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	1,5 – 2	1,06	1,19	1,51

Розрахувавши коефіцієнти ліквідності досліджуваного підприємства ТОВ «Пиводар» можна зробити наступні висновки:

– коефіцієнт абсолютної ліквідності, який є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства на протязі всіх трьох років не відповідає нормативному значенні та має тенденцію до зниження, що підтверджує попередній висновок щодо відсутності грошової платоспроможності;

– значення коефіцієнта швидкої ліквідності не знаходиться в нормативних межах, і на протязі трьох років значення його зменшується, що

свідчить про недостатність грошових коштів, їх еквівалентів та поточної дебіторської заборгованості для погашення поточних зобов'язань та про наявність проблем з поточною платоспроможністю;

– коефіцієнт покриття на підприємстві станом на початок 2020 р. досяг нормативного значення 1,51 та свідчить, про наявність ознак перспективної платоспроможності.

Наглядно динаміку розрахованих показників продемонстровано на рисунку 2.7.

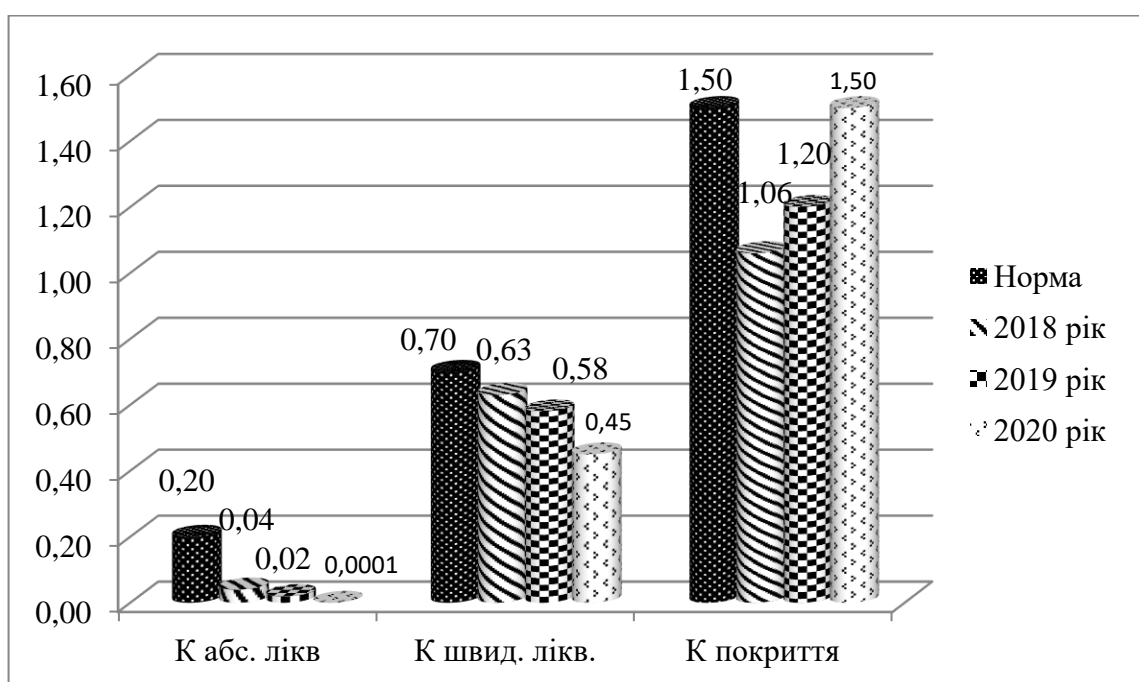

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності

Для забезпечення стійкої платоспроможності, необхідно в першу чергу, контролювати грошові потоки підприємства, їх рівномірність, збалансованість та синхронність. Важливим є в процесі дослідження визначити наявність впливу на платоспроможність ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості, тобто їх співвідношення, оборотності та середнього терміну погашення, структуру джерел фінансування та власний оборотний капітал.

Динаміка показників платоспроможності досліджуваного підприємства ТОВ «Пиводар» за 2018-2020 рр. наведений у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Динаміка коефіцієнтів платоспроможності

Назва показника	Розрахунок на поч. 2018 р.	Розрахунок на поч. 2019 р.	Розрахунок на поч. 2020 р.	Відхилення 2017 від 2016
Коефіцієнт загального покриття	1,059	1,193	1,513	0,32
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,035	0,018	0,00004	-0,018
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	0,379	0,189	0,193	0,004
Коефіцієнт забезпеченості поточних пасивів власними коштами	0,056	0,162	0,339	0,177
Власний оборотний капітал	681,3	2194,9	2878,8	683,9
Період погашення Дт за товари, роботи, послуги	192,360	138,832	12,892	-125,94
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,401	0,850	0,958	0,108
Коефіцієнт автономії	0,129	0,185	0,349	0,164
Коефіцієнт структури джерел фінансування	0,148	0,227	0,536	0,309
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,056	0,162	0,339	0,177

Коефіцієнт загального покриття (потенційна платоспроможність) вищий 1, а це свідчить що поточні пасиви підприємства повністю покриті його поточними активами, тобто у випадку необхідності підприємство ТОВ «Пиводар» може розраховатися за своїми поточними зобов'язаннями за рахунок реалізації своїх оборотних активів. А підвищення коефіцієнта свідчить про покращення становища.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності значно нижче нормативного значення, що є індикатором відсутності на досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар» грошової платоспроможності. Але визиває сумніви доцільність нормативного значення цього показника 0,2-0,35. Це означає, що відповідно до рекомендованого значення на підприємстві повинно бути наявності 20% від поточних зобов'язань грошових коштів та їх еквівалентів.

Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості на рівні 0,189 на початок 2019 р. та 0,193 на початок 2020 р. свідчить про те, що підприємство має не великі шанси розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом періоду.

Коефіцієнт забезпеченості поточних пасивів власними коштами на рівні 0,162 на початок 2018 та 0,339 на початок 2019 р. показує низький рівень залежності підприємства від кредиторів і високу можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Підвищення показника в 2020 р. є позитивною тенденцією та ознакою платоспроможності підприємства на фоні зниження залежності від кредиторів.

Позитивним є збільшення власного оборотного капіталу (рис. 2.8).

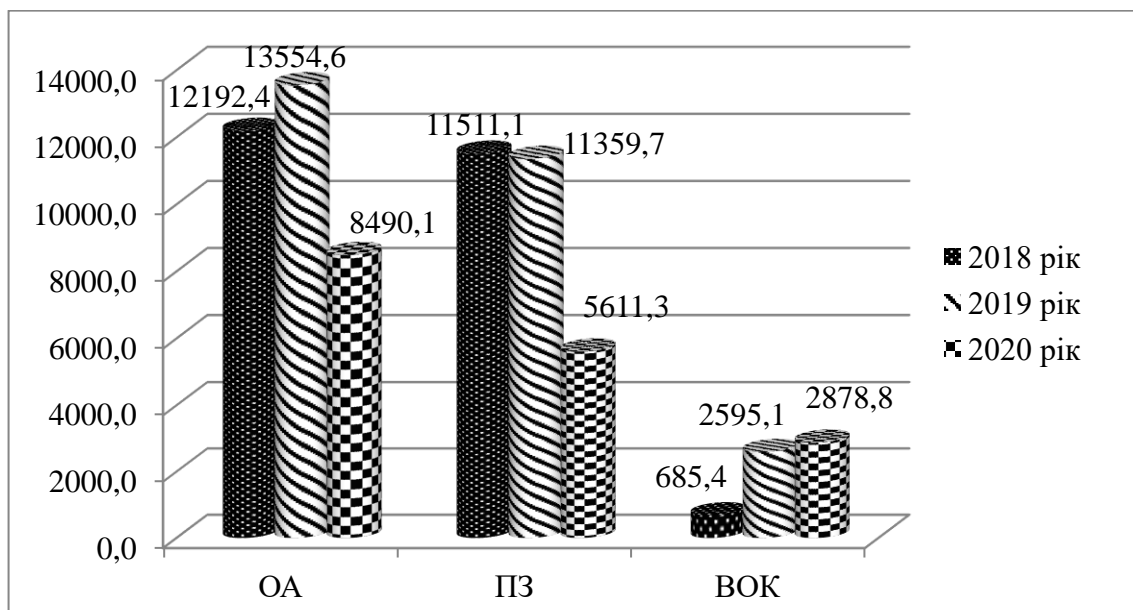

Рисунок 2.8 – Динаміка власного оборотного капіталу

Власний оборотний капітал досліджуваного підприємства ТОВ «Пиводар» збільшився на 683,9 тис. грн., його сума 2878,8 тис. грн. станом на 2020 р., проти 2194,9 тис. грн. за минулий рік. Наявність чистого робочого капіталу свідчить про те, що підприємство здатне не тільки погасити поточні зобов'язання, але й має в своєму розпорядженні фінансові ресурси для розширення обсягів діяльності.

Коефіцієнт маневреності показує частку власних коштів, вкладених в оборотні активи. На підприємстві цей коефіцієнт на початок 2019р. склав 0,850, а 2020 р. – 0,958. Значення коефіцієнта рекомендовано бути не менше 0,2. На досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар» воно значно більше і має тенденцію до зростання, а це дозволить забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу.

Коефіцієнт автономії характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства в загальну вартість майна. На ПАТ «Запорізьке кар'єроуправління» цей показник в 2016 р. 0,185 а в 2017 р. 0,349 що більше показника минулого року на 0,164. Показник значно менше рекомендованого нормативного значення, але це свідчить, що фінансова незалежність, тобто наявність власного капіталу змінюється позитивно з 18,5% до 34,9%, а решта капіталу в обороті – це залучений капітал.

Отже, фінансова стійкість підприємства має задовільний стан та характеризується як нестійкий тип фінансової стійкості. Але на підприємстві склалася позитивна тенденція до його покращення. Тому, особливо актуально, визначити напрями подальшого підвищення фінансової стійкості на основі комплексної системи управління фінансовою стабільністю.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ПИВОДАР»

3.1 Комплексні напрями підвищення платоспроможності та фінансової стійкості товариства

Результати проведеного аналізу фінансового стану дозволили виявити ряд проблем в системі управління фінансовою стійкістю на досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар», які потребують вирішення. На протязі 2018-2020 років на підприємстві діагностується нестійке фінансове становище. В структурі капіталу частка власного капіталу залишається достатньо низькою але в динаміці змінюється позитивно з 18,5% до 34,9%, а решта капіталу в обороті – це залучений капітал, переважно поточна кредиторська заборгованість. На протязі останніх трьох років баланс залишається не абсолютно ліквідним, відсутня грошова платоспроможність, низький рівень поточної платоспроможності, але спостерігається позитивна динаміка суми власного оборотного капіталу. Проблеми функціонування виробничо-господарської діяльності підприємства, очевидні недоліки і прорахунки в управлінні оборотними активами і поточними зобов'язаннями у сполученні з несприятливістю зовнішнього середовища привели підприємство до досить хитливого фінансового стану. Проблемні ділянки у фінансовому стані підприємства згруповані та подані на рисунку 3.1.

Тобто, на підприємстві виникають ризики втрати фінансової стійкості, але існує можливість відновити рівновагу, за рахунок поповнення джерел власних засобів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Теперішній фінансовий стан ТОВ «Пиводар» може перерости в

кризовий, якщо вчасно не відшукати та ввести в дію наявні внутрішні потенційні резерви підприємства.

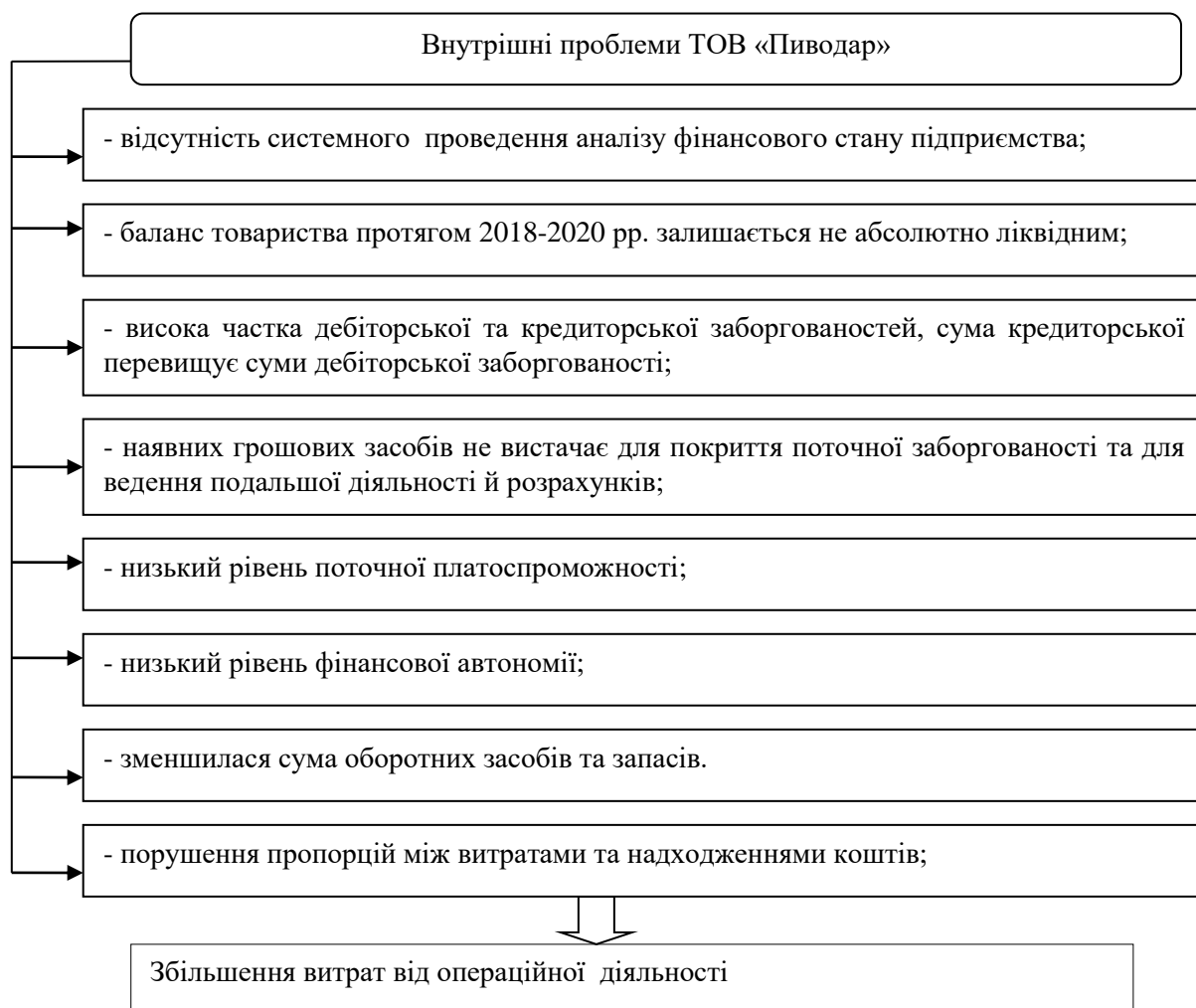

Рисунок 3.1 – Внутрішні фінансові проблеми підприємства

Внутрішні проблеми пов'язані з нераціональними управлінськими рішеннями та нераціональним використанням грошових коштів. Проведений аналіз фінансового стану підприємства виявив загрози для фінансової стійкості. Для підприємства характерне неефективне залучення та розміщення фінансових ресурсів, внаслідок неефективних ризикових управлінських рішень, що підриває його стабільний економічний розвиток.

Зважаючи на ці фактори, для підприємства вкрай важливо підтримати

фінансову стабільність. У зв'язку з цим, необхідно реалізувати систему внутрішніх заходів для підтримки фінансової стабільності, як головної складової економічної стабільності підприємства (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Комплексна програма внутрішніх заходів підтримки стабільного фінансового стану ТОВ «Пиводар»

Вважаємо, що така програма надзвичайно важлива до впровадження, тому що недостатня фінансова стійкість підприємства може призвести до його неплатоспроможності, у зв'язку з чим зростуть витрати, зросте

заборгованість, спостерігатиметься недоотримання прибутку, що в цілому призведе до зниження темпів економічного розвитку підприємства.

В умовах економічної кризи підтримання фінансової стійкості на достатньо високому рівні потребує впровадження систематичного управління комплексом заходів щодо запобігання зниження рівня цієї важливої характеристики підприємства. Комплекс заходів повинен передбачати створення моделі управління фінансовою стабілізацією підприємства: визначення основних цілей та пріоритетних напрямів фінансового розвитку підприємства; шляхів фінансової стабілізації підприємства; інструментів та методів підвищення фінансової стійкості.

Для забезпечення економічної стійкості підприємства, окрім внутрішніх заходів, потрібно підтримати зовнішню стабільність шляхом:

- гнучкості та швидкості реакції на зміни кон'юнктури ринку,
- підвищення конкурентоспроможності продукції та виробництва,
- ефективне покращення взаємозв'язків та взаєморозрахунків з контрагентами;
- підвищення інвестиційної активності.

Тільки це дозволить створити рівноважну цілісну модель економічного сталого розвитку, яка б самостійно визначала напрямок майбутньому.

Але, для підприємства більш важливіші на даний момент внутрішні чинники та резерви підвищення стабільності, які підприємство може активувати власними силами. Тому, зупинимося на них. Отже, для покращення фінансового стану підприємства, необхідно фінансову діяльність, як складову господарської діяльності, спрямувати на забезпечення планомірного надходження і витрат грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу та найбільш ефективного використання фінансових ресурсів з найменшим ризиком. В залежності від змісту запропонованих заходів, спрямованих на поліпшення фінансово-господарського стану підприємства, можливі позитивні кінцеві результати від їх впровадження, які

покращать фінансовий стан та забезпечать економічне зростання (рис. 3.3).

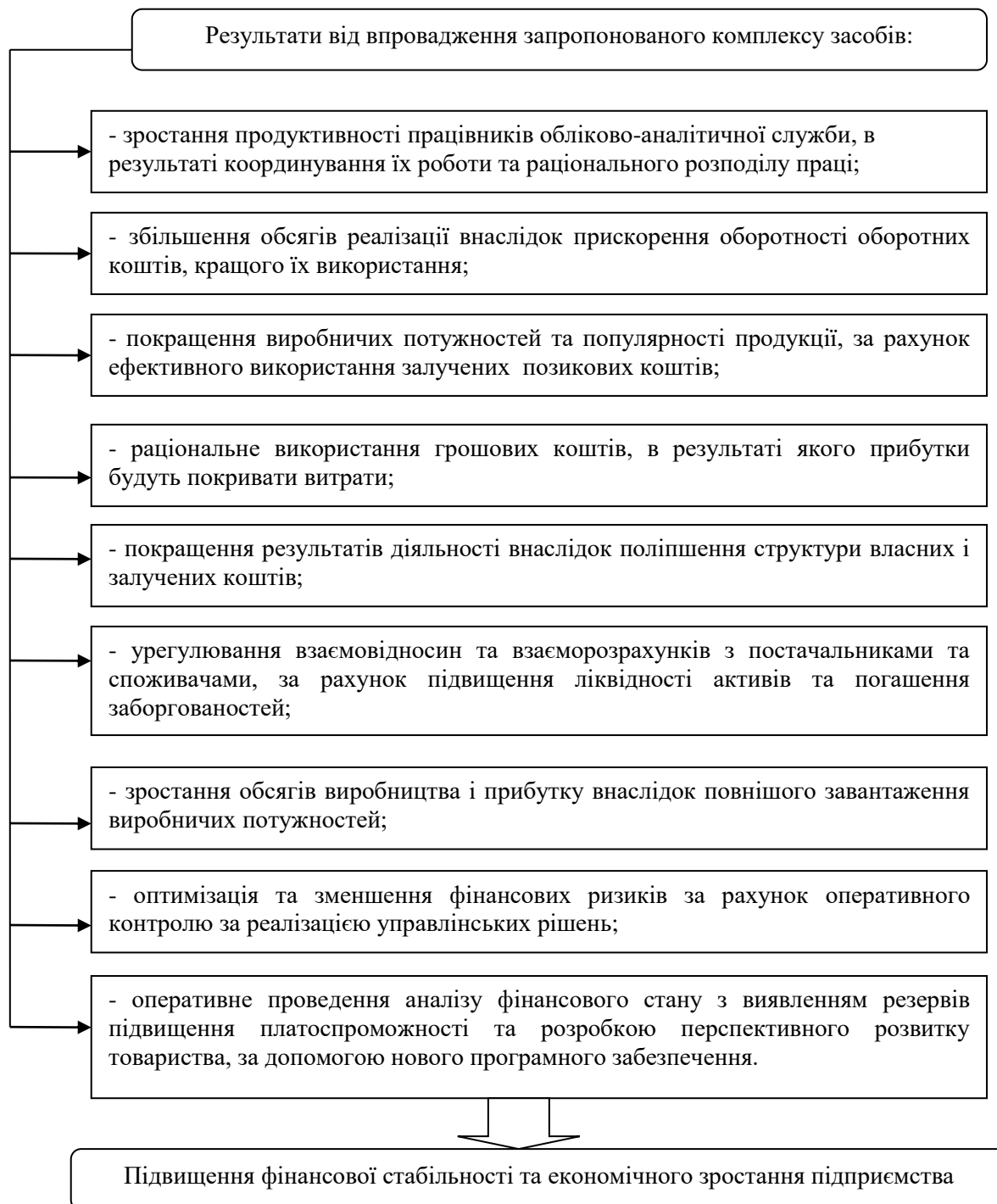

Рисунок 3.3 – Очікувані результати від впровадження запропонованого комплексу внутрішніх заходів підвищення фінансової стабільності

Отже, саме завдяки раціональному виконанню обґрунтованих

внутрішніх заходів, щодо виявлення резервів підвищення стабільності можна покращити загальний фінансовий стан досліджуваного підприємства.

3.2 Удосконалення механізму проведення аналізу фінансового стану підприємства

Для підвищення ефективності подальшої діяльності ТОВ «Пиводар», керівництву та аналітикам, необхідна об'єктивна та своєчасна інформація щодо фінансово-господарської діяльності, яку надає результат фінансового аналізу. Результати аналізу фінансового стану дозволяють визначати позитивні та негативні аспекти в діяльності, своєчасно на них реагувати, прогнозувати значення прибутку, розробляти прогноз руху грошових коштів, складати фінансові бюджети. За даними цих прогнозів – розраховувати фінансові коефіцієнти, що дозволяють оцінити платоспроможність, фінансове положення, фінансову стабільність. Така аналітична інформація дозволить виявити можливі внутрішні та зовнішні загрози для підприємства, його сильні та слабкі сторони. Точність і оперативність визначення цієї інформації є вирішальними факторами у процесі прийняття ефективних управлінських рішень.

Без використання сучасних комп'ютерних систем, процес безпосереднього здійснення аналізу є досить довгим та трудомістким. Удосконалення організації проведення аналізу результатів діяльності ТОВ «Пиводар» може бути досягнуто за рахунок використання інформаційної технології, яка передбачає якісно нову організацію збору, обробки та доведення інформації за допомогою спеціально розроблених програмних продуктів. Тому, для підприємства є актуальним застосування комп'ютерних систем для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Така потреба викликана тим, що аналіз фінансового стану

підприємства містить недоліки, пов'язані з тим, що його проводить бухгалтер тільки раз на рік і можна справедливо стверджувати що проводиться він абсолютно формально без висновків і пропозицій:

- відображення інформативних показників лише по підприємству в цілому, що не дозволяє використовувати їх при прийнятті управлінських рішень по окремих сферах діяльності, центрах відповідальності, підрозділах підприємства;

- низька періодичність проведення аналізу, що не дозволяє оперативно реагувати на негативні відхилення фінансового стану підприємства від нормального значення, яке визначається в свою чергу рівнем фінансової безпеки функціонування підприємства (рис. 3.4).

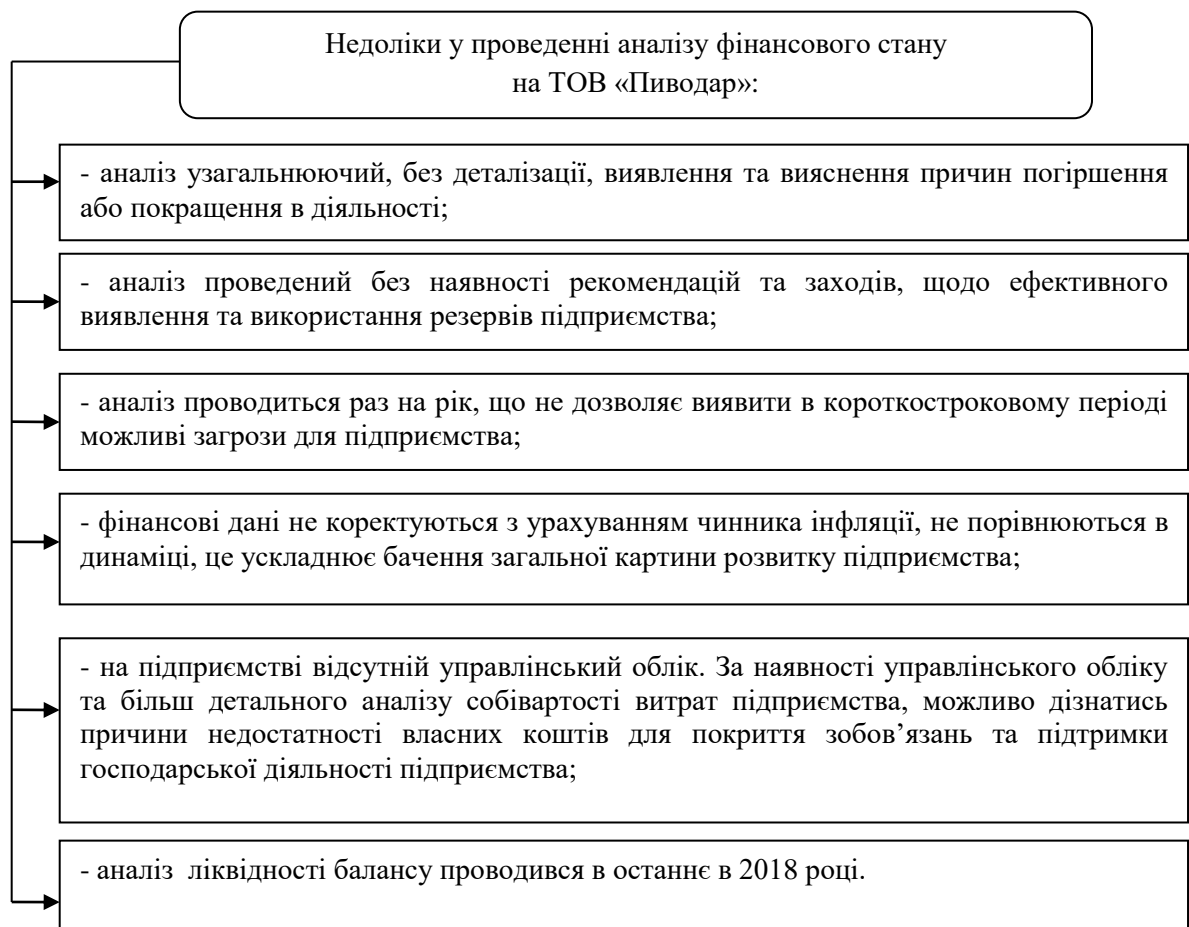

Рисунок 3.4 – Виявлені недоліки в організації та проведенні аналізу фінансового стану ТОВ «Пиводар»

Зважаючи на дані проблеми, автоматизація проведення фінансового аналізу стала об'єктивною потребою для підприємства. Адже, автоматизація прискорить процес проведення фінансового аналізу, зменшить вплив людського фактору. Переваги ведення автоматизації аналізу за допомогою спеціалізованих програмних продуктів, проявляється в низці факторів, які знижують витрати, згруповані на рисунку 3.5.

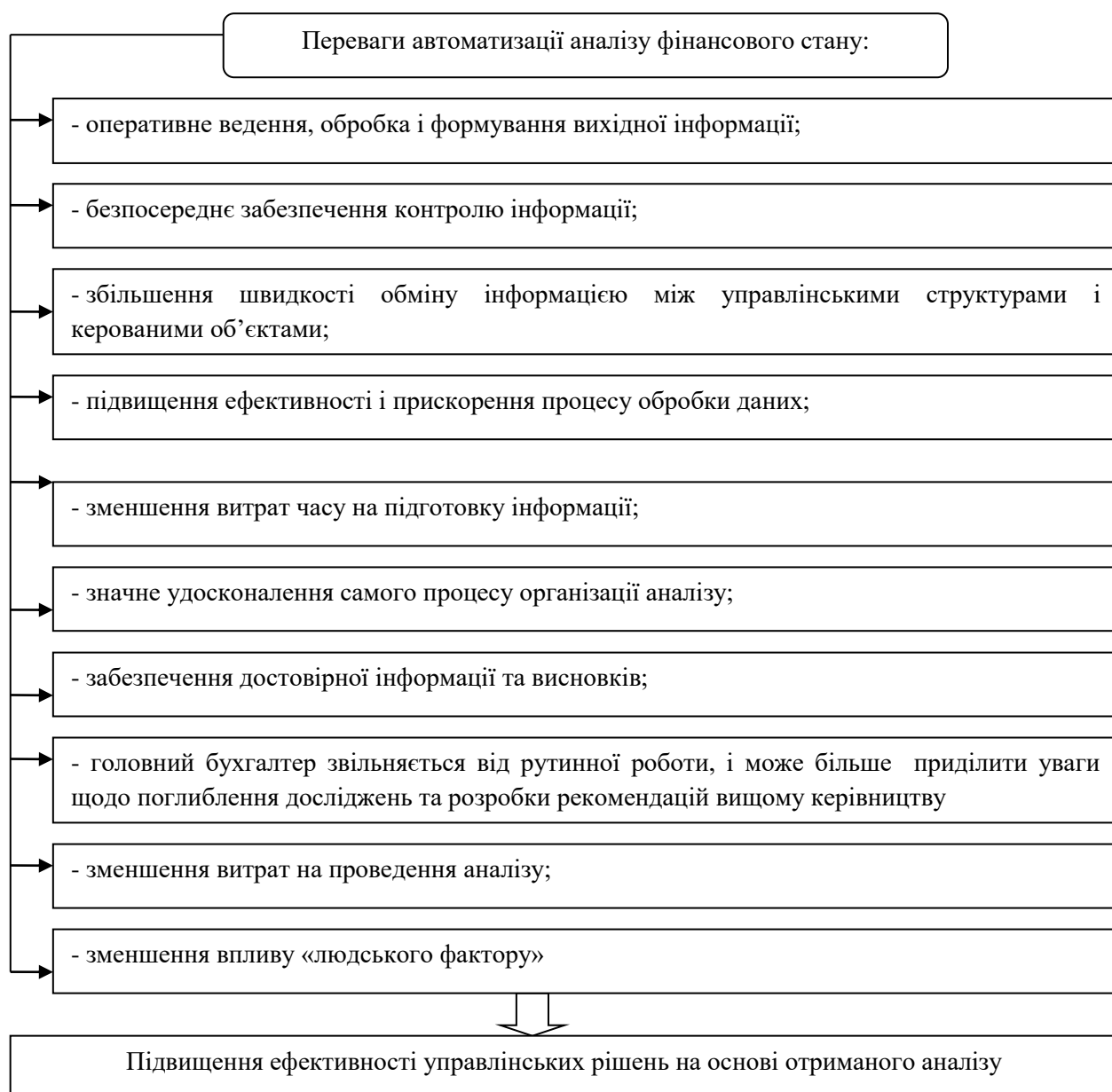

Рисунок 3.5 – Переваги автоматизації аналізу фінансового стану на підприємстві

Спеціалізовані програмні системи аналізу фінансово-господарської діяльності забезпечують реалізацію таких функцій: можливість аналізу та оцінки окремих показників виробничо-фінансового стану підприємства за різними методиками і визначення тенденцій їх змін; відповідність методик аналізу та оцінки міжнародним стандартам, можливість порівняння показників діяльності вітчизняних і зарубіжних фірм; економічний аналіз діяльності об'єкта дослідження; розрахунок варіантів бізнес-плану, ранжування варіантів за пріоритетами користувача; можливість одночасного використання великої кількості показників; залучення до аналізу різних факторів як економічного, так і неекономічного характеру; табличне і графічне подання інформації; рівень виникнення ризику щодо допущення помилок, похибок знижується до мінімального; більш суттєво досліджуються економічні явища, їх зміни, повніше вивчаються фактори, виявляються резерви поліпшення фінансового стану підприємства [21].

Придбання аналітичної програми для підприємства понесе за собою значні витрати, але правильне, раціональне застосування програми на практиці, для виявлення резервів та прогнозування, планування тактичної діяльності покриє ці витрати. Використання такої програми значно покращить та підвищить якість аналізу на підприємстві.

Проведення аналізу має стати частиною службових обов'язків кожного бухгалтера, а не тільки головного бухгалтера. Звідси ще один важливий принцип організації аналізу, необхідний для підприємства – обґрунтований раціональний розподіл обов'язків за окремими виконавцями, з метою виключення багаторазового проведення одних і тих же досліджень різними особами. Це сприяє більш ефективному використанню робочого часу фахівців і забезпечує комплектність аналізу [51].

Сучасний ринок аналітичних програм представлений найбільш поширеними програмами: «Галактика», «БЕСТ-Ф», «1С-АФСП».

Модуль «Фінансовий аналіз» системи «Галактика» дає змогу оцінювати фінансовий стан підприємства, показує перспективи його

подальшого розвитку. Аналіз фінансового стану проводиться на підставі даних зовнішньої звітності: Баланс (Звіт про фінансовий стан); Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), а також будь-якої іншої фінансової інформації [54].

Модуль «Аналіз фінансової і господарської діяльності» забезпечує виконання певного набору завдань (рис. 3.6).

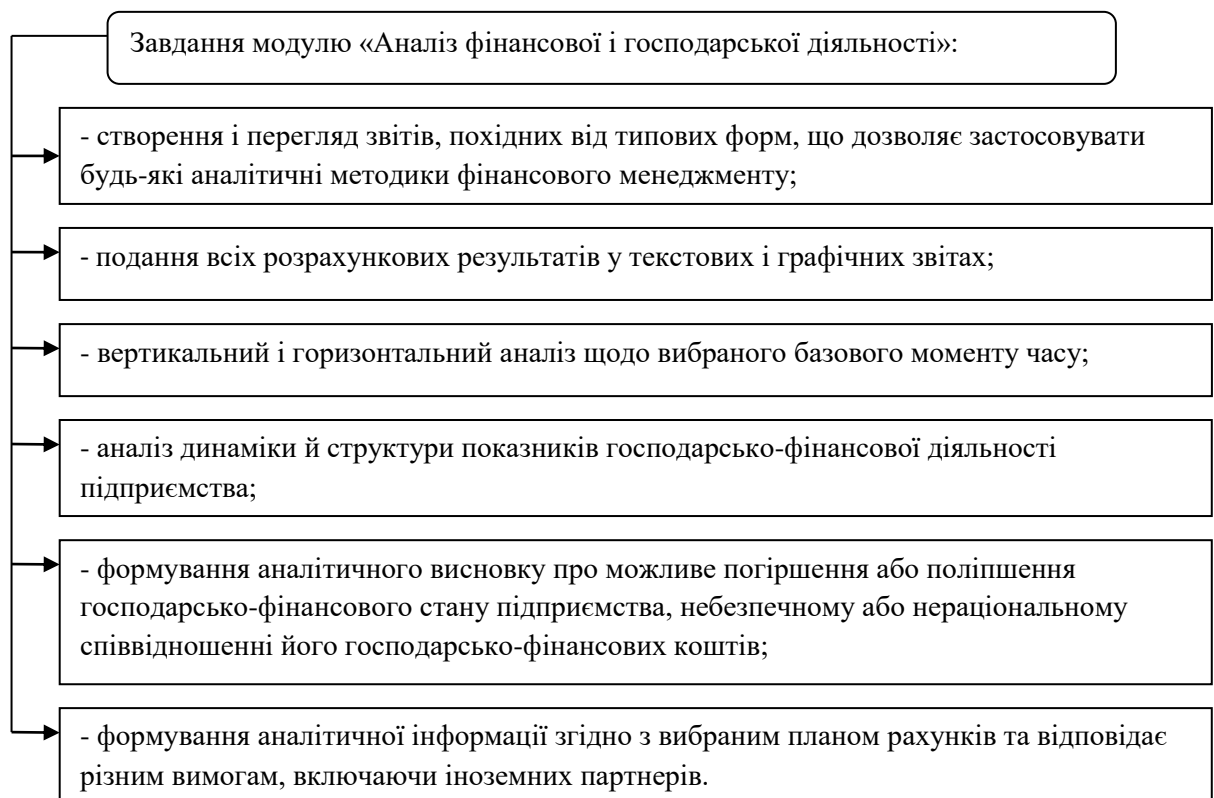

Рисунок 3.6 – Завдання модулю «Аналіз фінансової і господарської діяльності» Галактика [54]

У модулі передбачена перевірка взаємозв'язку показників і форм звітності, що сприяє зменшенню кількості помилок в початковій інформації і підвищенню якості результатів аналізу. Порівнянність і результативність показників також підвищується завдяки використанню в цій системі індексів.

Але, існують деякі проблемні аспекти – модуль достатньо складний в експлуатації, а ефективність його використання залежатиме від кількості

методик, реалізованих розробниками у відповідній версії системи. Автономна експлуатація модуля «Фінансовий аналіз»(без інших контурів і модулів системи «Галактика») швидше за все буде економічно малоефективною із-за високої трудомісткості роботи і пристойної вартості.

Програма BEST (Business Environment Strategic Toolkit) – побудована на використанні оригінальних економічних індикаторів для виміру ефективності виробництва і перетворює стратегічні цілі фірми у набір послідовних заходів і кроків до забезпечення ефективності бізнесу [21]. Побудована на її основі система «БЕСТ-Ф» призначена як для оперативного аналізу власної фінансово-господарської діяльності, так і для проведення незалежної зовнішньої експертизи і аналізу економічного стану підприємства з метою розробки стратегії його розвитку.

Система «БЕСТ-Ф» призначена для проведення комплексного аналізу фінансового та майнового стану підприємств, детального аналізу товарних потоків, факторного аналізу прибутку і структурного аналізу витрат обігу в торгівлі [21]. Програма має два варіанти виконання: «Зовнішній аналіз» і «Внутрішній Аналіз», спеціалізованих функцій, що різняться набором шаблонів аналітичних документів. Варіант «Внутрішній аналіз» виконує функції аналізу публічної звітності та результатів внутрішнього обліку.

У системі спеціального аналізу реалізовані такі методики, як «Партнер», «Банкір», «Акціонер», «Банкрут». Методика «Банкрут» призначена для аналізу ймовірності банкрутства підприємства за зарубіжними методиками (модель Альтамана, Бівера, Копана і Гольдера і т.д.) і за допомогою критеріїв неплатоспроможності, що використовуються у вітчизняній практиці (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності) [54].

Перевагами програми можна вважати те, що за допомогою закладених в програму додаткових методик, об'єднаних в систему комплексного аналізу, можна розрахувати додаткові показники, наприклад, такі як структура майна,

платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність тощо (рис. 3.7). При чому, результати аналізу можуть представлятися як у вигляді аналітичних таблиць, так і у вигляді графіків.

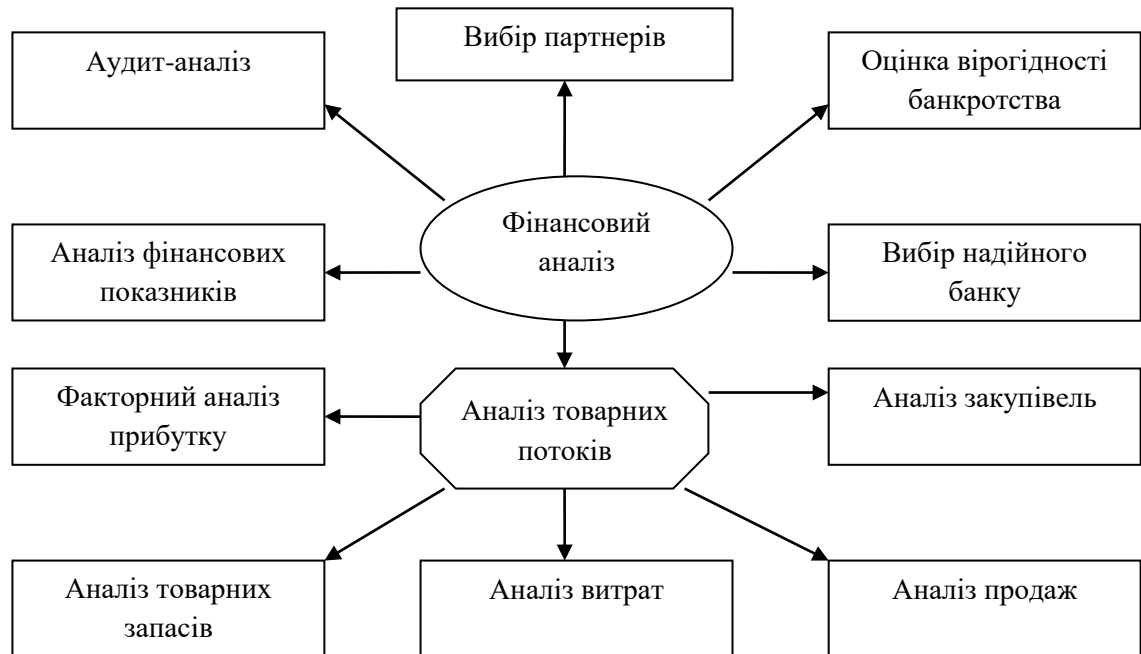

Рисунок 3.7 – Можливості аналізу програмної системи «БЕСТ-Ф»

Недоліки програмної системи «БЕСТ-Ф»: програма – закрита система, користувач нічого глобального змінити не може; інтерфейс програми застарілий, незручний; програма працює під DOS, в результаті чого виникають постійні проблеми з оформлення документів. [54]

Програма «1С-АФСП» – це програма, результатом роботи з якою є фінансовий аналіз стану підприємств на основі даних зовнішньої бухгалтерської звітності. Для забезпечення порівнянності даних у разі зміни в правилах і формах звітності в програмі реалізований механізм трансформації початкових форм в аналітичні форми, статті яких мають однаковий економічний зміст на будь-яку звітну дату. Крім того, користувач має можливість доповнювати початкову інформацію власними показниками.

Передбачені наступні групи показників:

- показники пасивів і активів аналітичного балансу (відносні і абсолютні зміни в структурі майна і джерел його формування); показники фінансових результатів, та ефективності: рентабельність діяльності і капіталу, оборотність активів і елементів оборотного капіталу);
- показники платоспроможності (коефіцієнт покриття, термінова і абсолютна ліквідність, інтервал самофінансування, коефіцієнт Бівера, «Z-розрахунок» Альтмана та ін.);
- показники фінансової стійкості (рівень власного капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнт покриття необоротних активів власним і довгостроковим позиковим капіталом); показники, для визначення структури балансу підприємства (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт відновлення і коефіцієнт втрати платоспроможності);
- показники ринкової оцінки підприємства, які дають можливість порівняти його ринкову вартість з балансовою вартістю.

При оформленні результатів аналізу можна використати три способи, які наведені на рисунку 3.8.

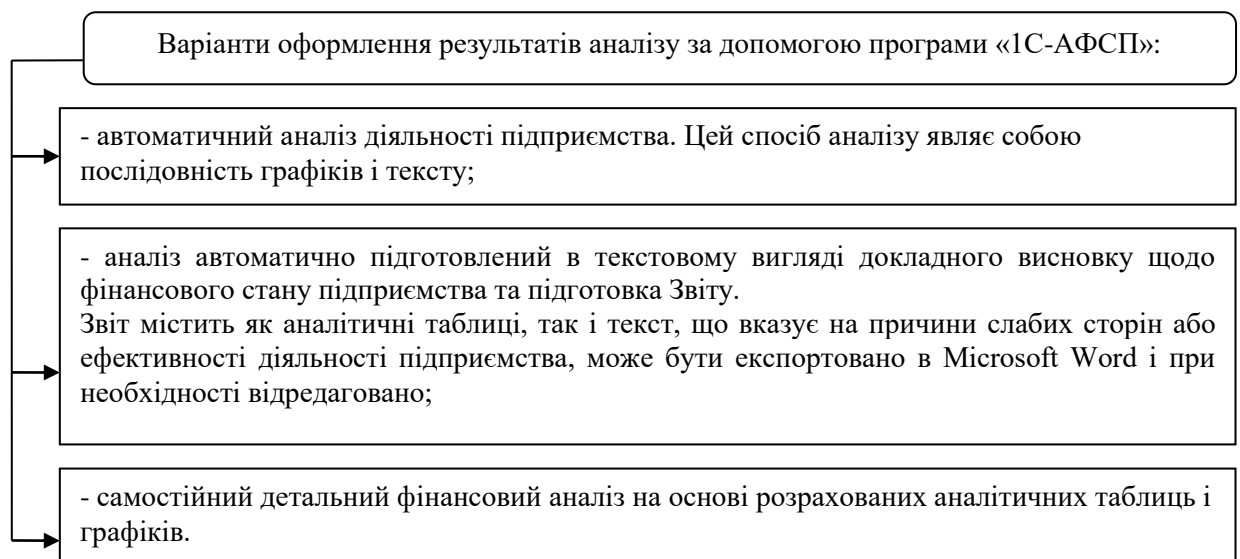

Рисунок 3.8 – Варіанти оформлення результатів аналізу в «1С-АФСР»

Показники фінансового стану можна порівняти в динаміці. Аналіз проводиться також за базисним і ланцюговим темпами їх зростання.

Переваги програмного продукту «1С-АФСП», у порівнянні з модулем «Фінансовий аналіз» системи «Галактика» та програми «БЕСТ-Ф» (рис. 3.9).

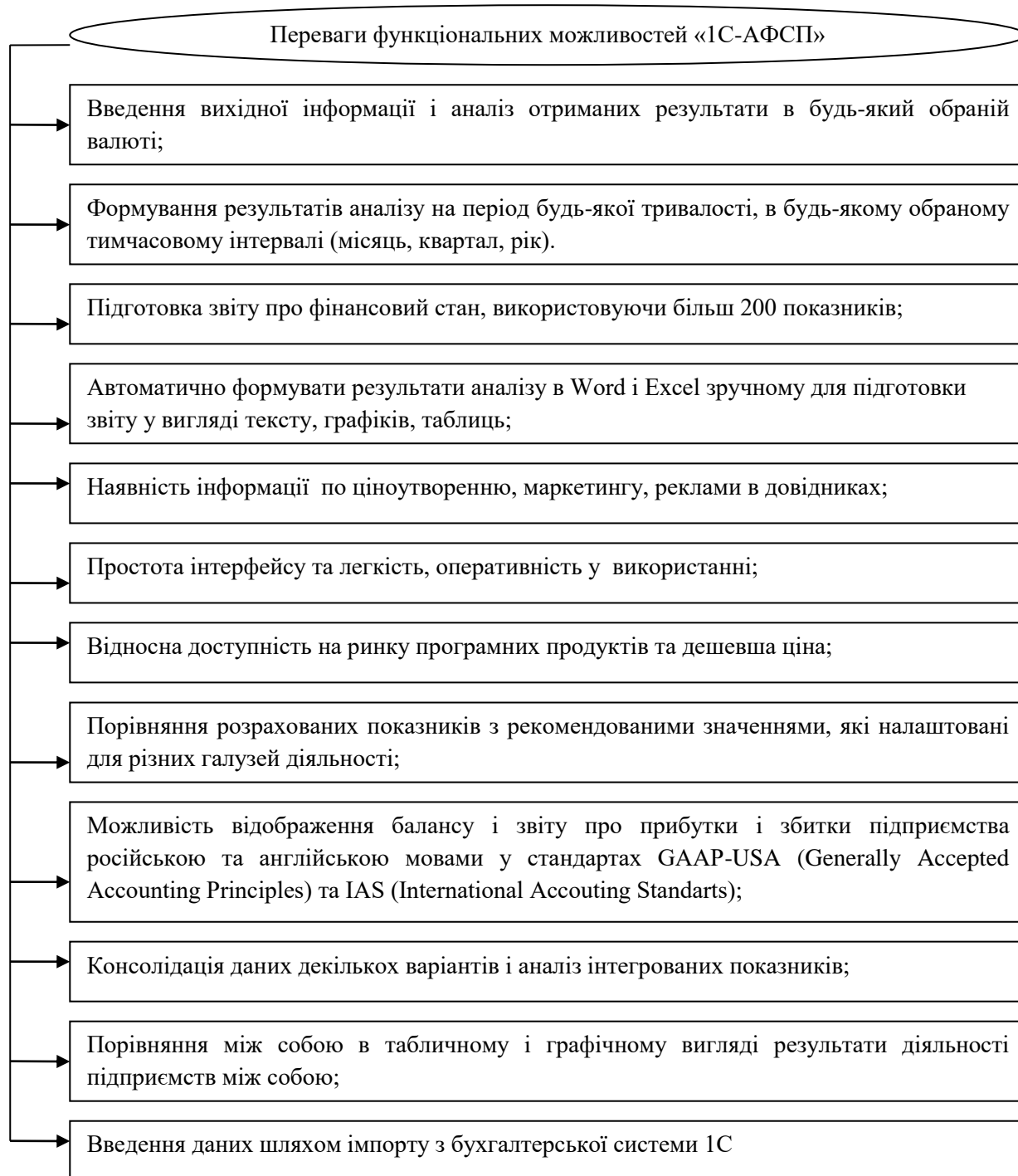

Рисунок 3.9 – Переваги функціональних можливостей програми «1С-АФСП»

Враховуючі дані переваги цього програмного продукту, та його доступну ціну (7500 грн. з урахуванням установки та навчання), для ТОВ «Пиводар» економічно доцільно придбати його на одне робоче місце – для головного бухгалтера. Також, вважаючи на те, що в бухгалтерії використовується бухгалтерська система 1С, цей факт значно спростить імпорт даних в 1С-АФСП та прискорить проведення аналізу.

Економічну ефективність від упровадження автоматизованої програми «1С-АФСП» для проведення фінансового аналізу розраховуємо за допомогою економічних показників ефективності одноразових витрат.

Коефіцієнт ефективності зниження трудових затрат визначається співвідношенням трудових затрат до проведення заходів до трудових затрат після проведення заходів.

Річний економічний ефект визначається як добуток нормативної величина коефіцієнта економічної ефективності обчислювальної техніки (для капітальних вкладень в автоматизовані інформаційні системи встановлено значення 0,3) та одноразових витрат на розробку і впровадження проекту.

Річна економія визначається як добуток нормативного коефіцієнта ефективності капітальних вкладень (приймається рівним 0,15) та одноразових витрат на розробку та впровадження проекту.

Строк окупності одноразових витрат визначається співвідношенням одноразових витрат на проект до річного економічного ефекту.

Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат визначається співвідношенням річної економії до одноразових витрат на проект.

Розраховані показники зведені у таблиці 3.1. Отже, для досліджуваного підприємства ТОВ «Пиводар» є вигідним придбання та установка програми «1С-АФСП», так як, її вартість відшкодується через 1,3 року і суттєво підвищить якість проведення фінансового аналізу.

Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат порівнюється з його нормативним значенням. Якщо фактичне

значення менше нормативного, то витрати на розробку та впровадження програми «ІС-АФСП» вважаються доцільними [54].

Таблиця 3.1

Економічна ефективність від впровадження програми «ІС-АФСП»

№	Показник	Значення
1	Одноразові витрати на проект, тис. грн.	7,5
2	Коефіцієнт ефективності зниження трудових затрат	4,7
3	Річний економічний ефект, тис. грн.	2,25
4	Річна економія, тис. грн.	1,125
5	Строк окупності одноразових витрат	1,3
6	Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат	0,14

Так як, коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат становить 0,14 і є меншим за нормативне значення 0,3, то це ще раз підкреслює ефективність та доцільність впровадження програми «ІС-АФСП» для ТОВ «Пиводар». Отже, обґрунтовано, що для своєчасного надання аналітичної інформації щодо фінансового стану, для підприємства доцільно впровадити продукт «ІС-АФСП».

Але, сама методика аналізу фінансового стану потребує удосконалення. Вважаємо, що доцільно проводити оперативний аналіз для надання комплексної оцінки фінансового стану. Для цього необхідно удосконалити організацію аналізу та методику (обґрунтування системи показників). Що стосується організації аналізу, то насамперед необхідно визначитися з етапами аналізу, які дозволять систематизувати та оптимізувати методику, зменшити трудомісткість аналітичних процедур, для підвищення ефективності результатів аналізу. Запропоновано загальну схему проведення аналізу фінансового стану (рис. 3.10).

Що стосується організаційного етапу, то його зміст залежить від мети та завдань аналізу. Слід відмітити, що під час аналізу завжди можна повернутися до організаційного етапу у разі виявлення неврахованих раніше факторів та скоректувати завдання, інформаційне забезпечення і методику

проведення аналізу.

В основі побудови дієвого аналізу фінансового стану важливу роль відіграє вибір належного адекватного методичного забезпечення.

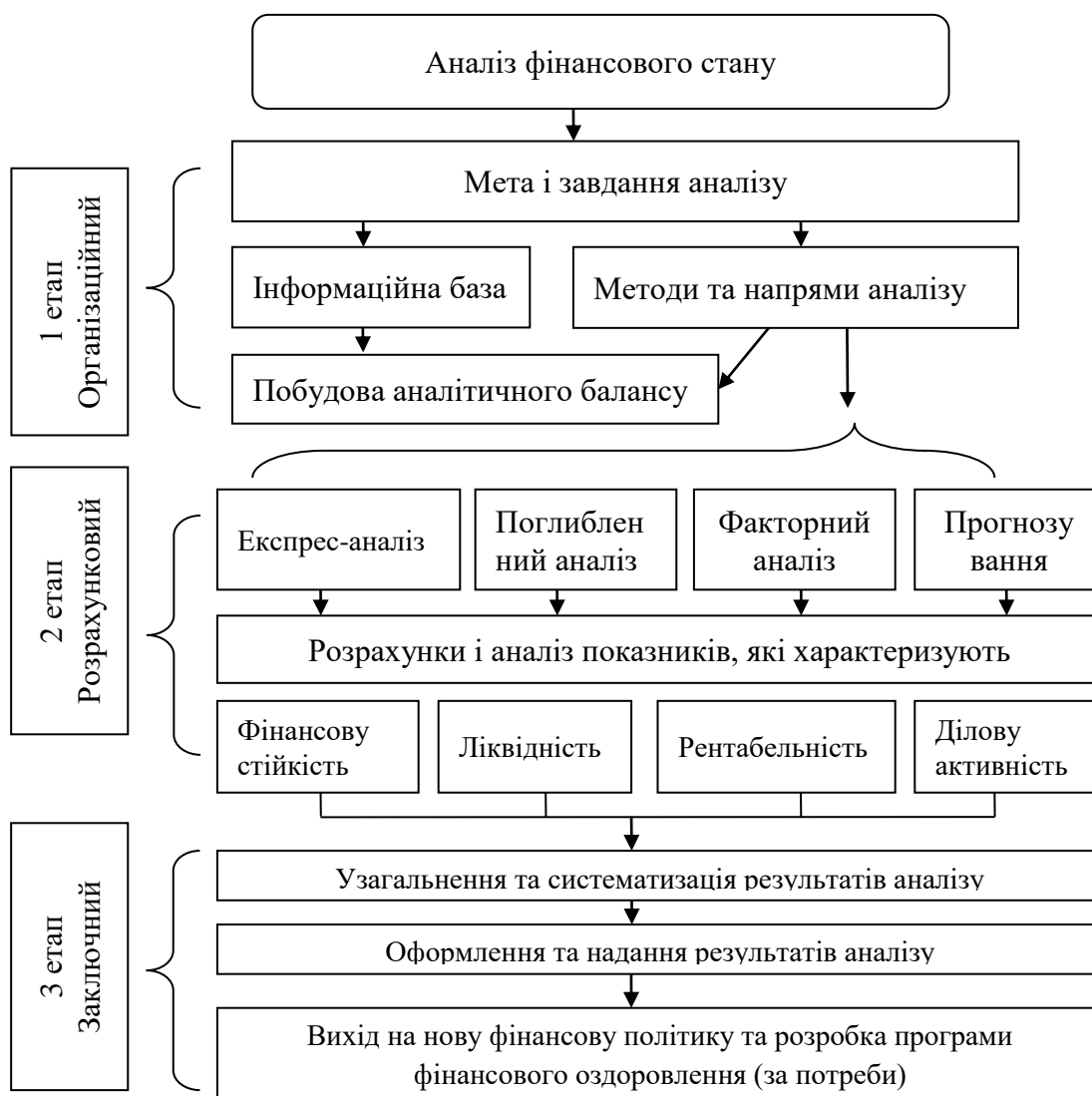

Рисунок 3.10 – Схема аналізу фінансового стану підприємства

Основними аналітичними показниками є фінансові коефіцієнти. Застосування яких дає можливість об'єктивного порівняння, легкість розрахунків. Але вони характеризуються і низкою недоліків: велика кількість коефіцієнтів які надають майже однакову інформацію; не враховують галузеву специфіку діяльності підприємства.

Вважаємо, що вирішити проблеми методичного забезпечення, можна виконуючи заходи удосконалення показників у таких напрямках:

- раціональне зменшення кількості коефіцієнтів, що не повинно вплинути на зниження об'єктивності та інформативності результатів аналізу;
- забезпечення здатності не тільки оцінювати поточний фінансовий стан, але й здійснювати його прогнозування на майбутнє.

З урахуванням зазначених заходів, доцільним є проведення комплексної оцінки фінансового стану. Оскільки вона дозволяє на базі невеликої кількості показників всебічно оцінити фінансовий стан. Вважаємо, що такий аналіз дозволяє надати як ретроспективну так і перспективну оцінку фінансового стану, та оптимально відповідає вимогам виконання таких завдань: залучення фінансових ресурсів; оцінка надійності партнерів; оцінка доцільності інвестування; оптимізація фінансових ресурсів; комплексне фінансове оздоровлення (у разі потреби). Однак, для проведення комплексного аналізу фінансового стану виникає потреба вибору основних показників, що будуть критерієм оцінювання ситуації на підприємстві. Відповідно, запропоновано наступні основні показники: коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт забезпечення запасів власними коштами; оборотність дебіторської (кредиторської) заборгованості; рентабельність продажу.

Коефіцієнт швидкої ліквідності – вибір цього показника серед інших коефіцієнтів ліквідності обґрунтовуємо тим, що: коефіцієнт абсолютної ліквідності не може охарактеризувати реальний стан, оскільки можуть бути ситуації, коли тимчасово відсутні грошові кошти, або ж навпаки, в певний момент є їх значна сума; коефіцієнт загальної ліквідності враховує повільно ліквідні активи, що суттєво завищує значення даного показника.

Коефіцієнт забезпечення запасів власними коштами – оцінює достатність власних оборотних коштів підприємства.

Оборотність дебіторської, кредиторської заборгованості – характеризує ефективність кредитної політики підприємства та розрахункових операцій.

Рентабельність продажу – узагальнений показник ефективності

діяльності підприємства.

Суть комплексної оцінки зводиться до встановлення відповідних балів для кожного показника від 0 до 2 (0 – незадовільне значення показника; 1 – задовільне; 2 – значення показника оптимальне). В якості бази порівняння доцільно взяти: оптимальне значення; нормативне значення, яке вже використовується на ТОВ «Пиводар»; середньогалузеве значення або значення підприємства-еталона. Оптимальна величина комплексної оцінки (КО) може коливатися від 0 до 8 балів, зокрема:

- оптимальний фінансовий стан якщо $6 \leq КО \leq 8$;
- задовільний фінансовий стан якщо $3 \leq КО \leq 5$;
- незадовільний фінансовий стан якщо $0 \leq КО \leq 2$.

Запропонована методика комплексної оцінки має ряд переваг, зокрема:

- невелика кількість показників;
- простота у виконанні;
- всебічна, комплексна оцінка фінансового стану;
- можливість співставності та порівняння.

Така методика комплексної оцінки підвищить зацікавленість керівництва ТОВ «Пиводар» і посилить ефективність управлінських рішень шляхом їх обґрунтування аналітичними розрахунками, які можна проводити оперативно з використанням продукту «1С-АФСП».

3.3 Удосконалення управління грошовими потоками

Фінансова стійкість підприємства найвищою є тоді, коли воно здатне розвиватися переважно за рахунок власних коштів фінансування. Таке підприємство повинно мати достатньо фінансових ресурсів, структура яких є досить гнучкою. Лише за рахунок ефективного та дієвого управління грошовими засобами підприємства, можна досягти оптимізації грошових

потоків шляхом мінімізації витрат, своєчасності грошових розрахунків, з метою достатньої кількості фінансових ресурсів.

Управлінню рухом грошових коштів підприємства повинно приділятися значна увага, оскільки воно є фінансовим вираженням господарської діяльності підприємства і є основою самофінансування підприємства – покриття його потреби в капіталі за рахунок внутрішніх джерел та впливає на платоспроможність і ліквідність підприємства. Це потребує реалізації цілісної системи прогнозування, планування, аналізу та контролю грошових потоків, що формуються при здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оперативна, достовірна інформація про рух грошових коштів, їх контроль та ретельне планування, повинно сприяти підвищенню якості управлінських рішень, які безпосередньо в подальшому впливають на фінансовий стан підприємства. Тому необхідно визначати стратегію й тактику управління грошовими засобами, їхнє формування і використання, і розробити комплексну програму заходів щодо оптимізації грошових потоків.

Враховуючи сучасну економічну ситуацію, ТОВ «Пиводар» необхідно постійно підтримувати рівновагу потоків виплат та надходжень для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Отже, управління грошовими потоками – найважливіший елемент фінансової політики підприємства, вона пронизує всю систему управління підприємства, та від неї залежить фінансова та економічна стабільність. У результаті неконтрольованих грошових потоків та неефективного використання коштів, платоспроможність підприємства упала та кількість коштів знизилась на ТОВ «Пиводар». Отже, у контексті організації управління фінансовою діяльністю, для забезпечення платоспроможності та фінансової стабільності підприємства, актуальним для підприємства являється питання збалансованості грошових потоків, як одного з ключових моментів управління грошовими потоками.

Під час процесу управління грошовими коштами, потрібно враховувати

фактори, що впливають на грошові потоки та можуть бути основними чинниками зниження платоспроможності підприємства (рис. 3.11).

Рисунок 3.11 – Фактори, що впливають на формування грошових потоків підприємства [43]

Шляхом введення ефективної системи управління грошовими коштами на кожному етапі діяльності, керівництво забезпечує оптимізацію платіжного обороту. Отже, ефективне управління грошовими потоками сприяє:

- зниженню ризику неплатоспроможності підприємства, що в свою чергу сприяє зниженню ціни капіталу підприємства;
- скороченню потреб підприємства в позиковому капіталі;
- підвищенню ритмічності надходження грошей, що в свою чергу дозволяє оптимізувати створення виробничих запасів за обсягом і за ціною;
- синхронізації надходжень і платежів за обсягом і в часі;
- збалансованості грошових потоків й обсягів виробництва;
- прискоренню оборотності обігового капіталу що є істотним

резервом фінансування і росту суми генерованого у часі прибутку.

Для забезпечення стабільної платоспроможності, вважаємо, що система управління грошовими потоками повинна охоплює такі елементи (рис. 3.12).

Рисунок 3.12 – Складові процесу управління грошовими потоками

Виконання цих елементів повторюється, згідно з веденням діяльності підприємства і проведенням операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів.

Система не завершується на контролі, адже після введення заходів, підприємство продовжує функціонувати, виходячи з цього, відбувається облік даних заходів. Тобто, починається новий цикл управління грошовими потоками, але вже з новими покращеннями та нововведеннями.

Надалі, управління грошовими потоками здійснюється відповідно до поставлених цілей з урахуванням результатів, тобто помилок та досягнень попередніх періодів (рис. 3.13).

Рисунок 3.13 – Етапи управління грошовими потоками на підприємстві

Система управління рухом грошових коштів суб'єкта господарювання є індивідуальною для кожного підприємства, оскільки необхідно враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та специфічні умов зовнішнього і внутрішнього середовища її реалізації.

Наведена структура системи управління грошовими потоками дозволяє підвищити стабільність розвитку підприємства та покращити управління з точки зору збалансованості надходжень і видатків грошових коштів, віднайти резервні грошові кошти, підвищити ефективність роботи

підрозділів, підвищити ліквідність і платоспроможність підприємства.

Зважаючи на потребу в управлінні грошовими потоками ТОВ «Пиводар», постає проблема в важливості проведення планування грошових потоків на певні проміжки часу. Детальне планування грошових потоків на кожний місяць, або квартал не проводиться на підприємстві. Керівництво підприємства в 2018 році зіштовхнулось з проблемою дефіциту грошових коштів, що не дозволяє підтримати необхідний рівень платоспроможності та ліквідності підприємства. Тому, з метою ефективного управління грошовими потоками та підтримання платоспроможності підприємства, ми пропонуємо ретельно планувати надходження та витрачання грошових потоків.

Планування грошових потоків – важливий етап управління фінансовою діяльністю підприємств, головна мета якого – забезпечення ритмічності й синхронності грошових потоків, а в цілому досягнення фінансової рівноваги підприємства [23]. Метою планування грошових потоків на підприємстві є раціонально синхронізувати грошові потоки для забезпечення фінансової рівноваги.

Введення платіжних календарів, а отже і детальне планування управління грошовими потоками, для підприємства важливо та актуально на даний момент, так як, спостерігається дефіцит грошових коштів, нехватка власних засобів, значні витрати.

Платіжний календар є засобом «ранньої діагностики» фінансового стану підприємства. Якщо планується позитивне сальдо, то можна розраховувати на можливість отримання додаткового доходу. Якщо ж на стадії проекту виявлено нестачу фінансових коштів, то у керівництва є час для прийняття необхідних заходів.

Тому, для ефективного управління ми вважаємо за доцільне ввести використання платіжних календарів на досліджуваному підприємстві ТОВ «Пиводар».

Етапи розробки платіжного календаря та їх складові елементи для успішного планування руху грошових коштів на досліджуваному

підприємстві ТОВ «Пиводар» наведені на рисунку 3.14.

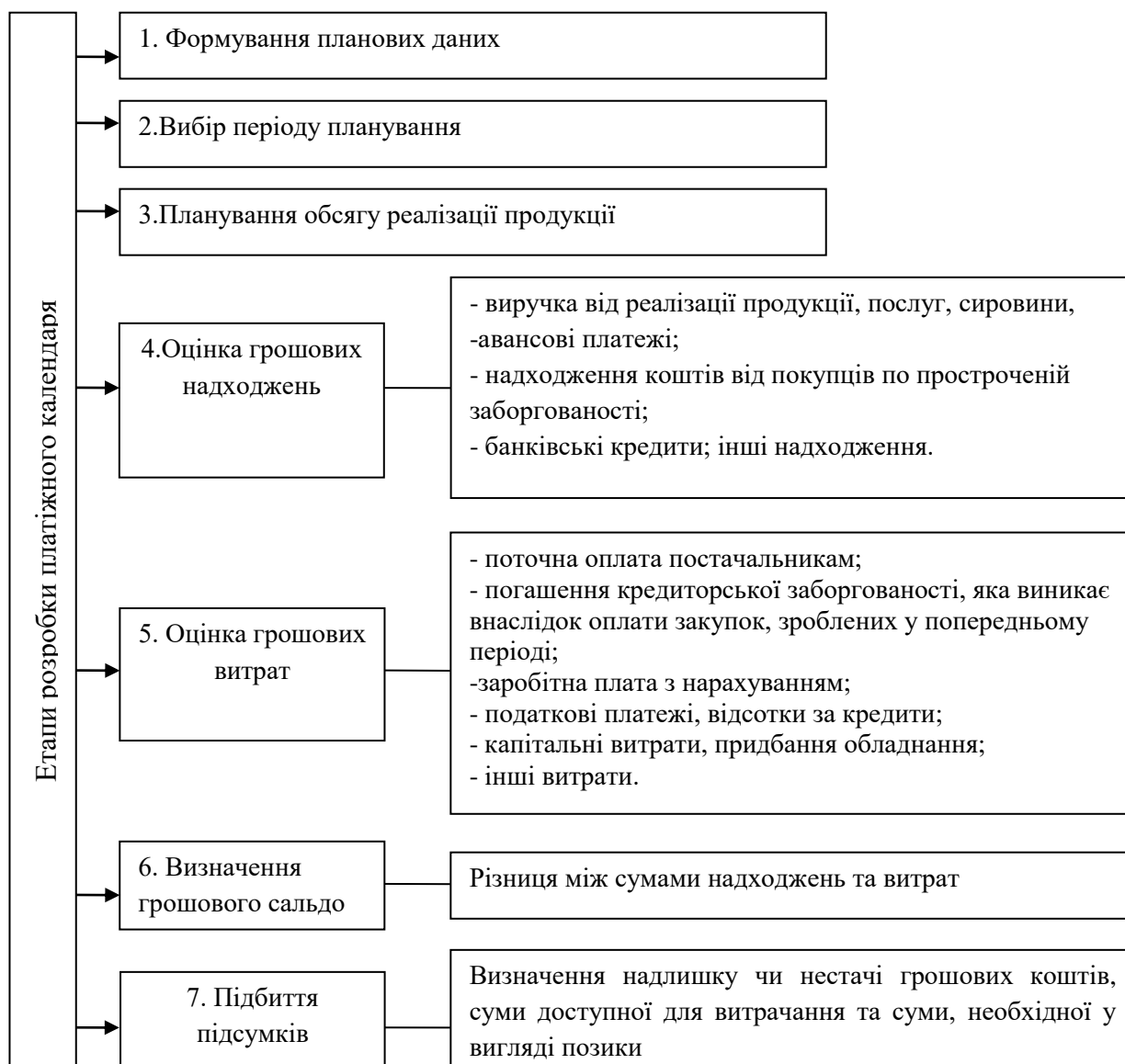

Рисунок 3.14 – Етапи розробки платіжного календаря

Платіжний календар складається на основі реальної інформаційної бази про грошові потоки підприємства, до складу якої входять: договори з контрагентами; акти звірки розрахунків з контрагентами; рахунку на оплату продукції; банківські документи про надходження коштів на рахунку; платіжні доручення; графіки відвантаження продукції; графіки виплати заробітної плати; кошторис витрат на виробництво, стан розрахунків з

дебіторами і кредиторами; законодавчо встановлені терміни платежів за фінансовими зобов'язаннями перед бюджетом і фондами; внутрішні накази.

Платіжний календар з підрозділами-календарями – по операційній, інвестиційній, фінансовій діяльності, будуть складати головний бухгалтер, разом з аналітиком, за узгодженням керівника, за допомогою Excel на місяць.

Прогноз надходження і витрат коштів по операційній діяльності підприємства, який включає в себе підрозділи:

- календар дебіторської заборгованості (надходження), в який платежі та аванси включаються в сумах і строках, передбачених відповідними договорами (контрактами) з контрагентами, а з метою відображення реального грошового обороту підприємства датою надходження грошових коштів вважається день їх зарахування на розрахунковий рахунок підприємства;

- податковий платіжний календар (витрати), в складі якого відображаються суми всіх видів податків, податкових платежів (ПДВ, податок на прибуток), що перераховуються до бюджету, а календарною датою сплати обирається, як правило, останній день встановленого строку перерахування податкових платежів кожного виду;

- календар виплат заробітної плати (витрати), термін яких встановлюються на основі трудових договорів, а суми платежів (заробітна плата, відрядження, соціальні виплати) – виходячи зі штатного розкладу;

- календар кредиторської заборгованості за товари, послуги (витрати) розробляється для відповідних центрів витрат, а до складу платежів цього календаря входять: вартість закупленої сировини, та матеріалів на виробничу діяльність, тощо, при цьому суми і дати цих платежів встановлюються відповідно до договорів з контрагентами;

- календар адміністративної діяльності (витрати), у складі якого відображаються платежі по закупівлі канцелярського приладдя, витрати на відрядження, поштово-комунікаційні витрати та інші витрати, пов'язані з управлінням підприємством;

– в календарі збутової діяльності (витрати) відображаються витрати на маркетинг, зміст збутової мережі, рекламу, тощо.

Розробка планових показників надходження і витрат коштів по інвестиційній діяльності підприємства: календар формування портфеля довгострокових фінансових інвестицій; календар реалізації програми реальних інвестицій (надходження) складається по підприємству в цілому.

Планування надходжень і витрат коштів по фінансовій діяльності підприємства: календар отриманих позик (надходження); календар основного боргу за фінансовими операціями (витрати), суми платежів і терміни їх здійснення встановлюються відповідно до умов кредитних договорів.

Процес реалізації платіжного календаря представлена на рисунку 3.15.

Рисунок 3.15 – Схема процесу реалізації платіжного календаря [23]

Узагальнені економічні результати від впровадження процесу планування грошових потоків наведені на рисунку 3.16.

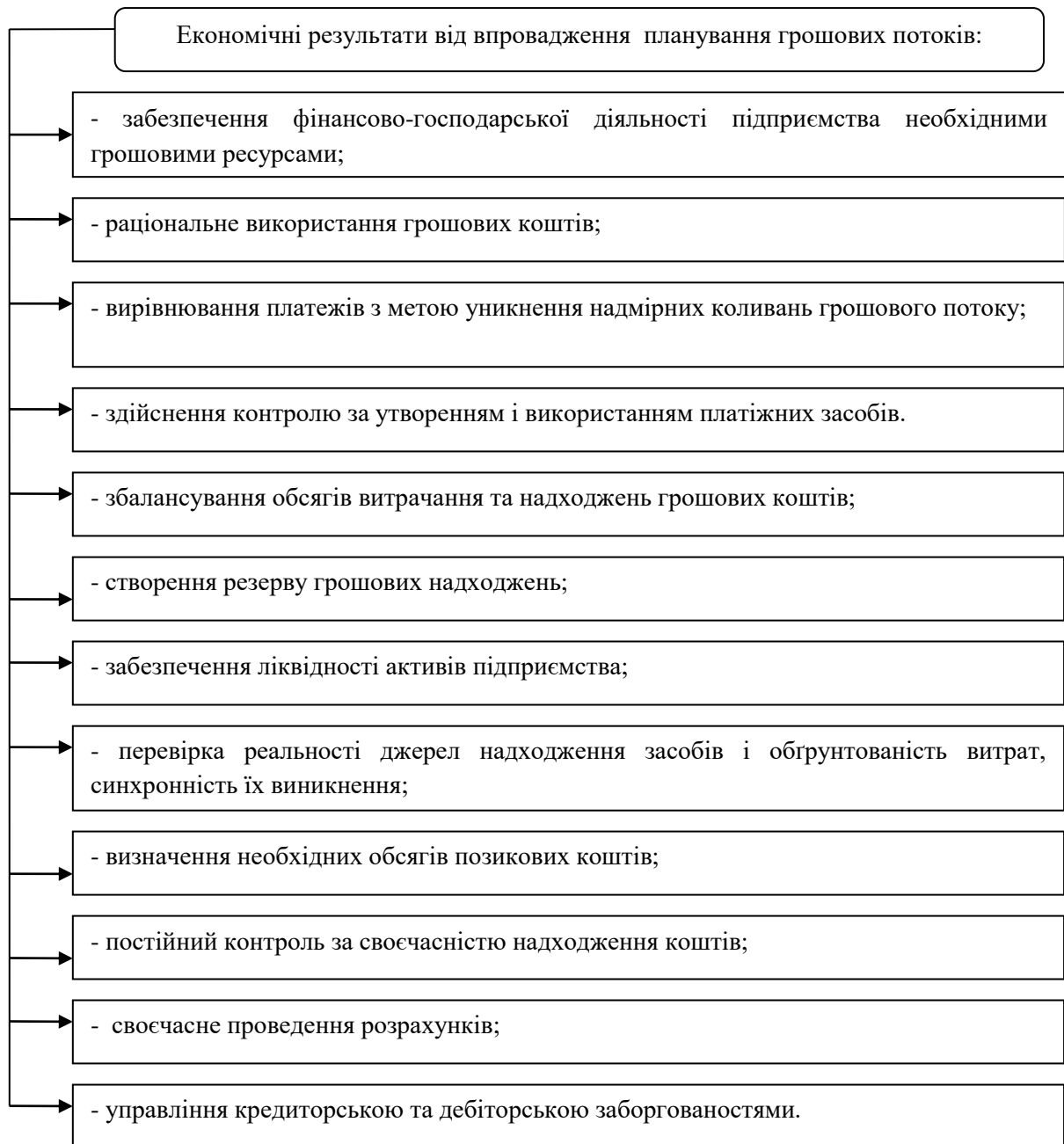

Рисунок 3.16 – Економічні результати від впровадження планування грошових потоків

Економічна ефективність від впровадження та використання платіжного календаря на ТОВ «Пиводар» можна оцінити за рахунок зміни показників оборотності оборотних коштів. З цією метою проведемо розрахунок показників оборотності та визначимо очікуваний економічний

ефекти в вигляді додатково вивільнених оборотних коштів за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів.

Кількісні результати від впровадження системи управління грошовими потоками з використанням платіжного календаря наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Показники оборотності ТОВ «Пиводар»

Показники	Роки		Відхилення +;-
	2019	2020	
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, раз	6,27	7,33	+1,06
Термін оборотності оборотних коштів, дні	58	50	-8
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів в обороті	15,94	13,65	2,29
Додатково вивільнені грошові кошти, тис. грн			+198,2

Отже, прискорення оборотності оборотних коштів на 1,06 раз та зменшення терміну оборотності одного обороту на 8 днів – забезпечить підприємству ТОВ «Пиводар» додаткове вивільнення оборотних коштів в сумі 198,2 тис. грн. Позитивний ефекти підтверджує також зменшення коефіцієнта завантаження коштів в обороті, тобто замість того, щоб для одержання з однієї гривні виручки витратити 15,94 грн., достатньо 13,65 грн., тобто менше на 2,29 грн. на кожен гривню виручки.

Отже, одним з найважливіших елементів системи оперативного управління фінансами підприємства є управління грошовими потоками за рахунок впровадження їх оперативного-календарного планування.

Кількісне управління фінансовими потоками ТОВ «Пиводар» дасть можливість оптимізувати процеси руху коштів, визначити оптимальний варіант погашення кредитів, прискорити оборотність оборотних коштів. Для підвищення платоспроможності підприємства необхідно планувати грошові потоки, контролювати відхилення й аналізувати причини цих відхилень, з метою оптимізації підприємницьких ризиків та фінансової стабільності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та запропоновано вирішення наукових завдань, які полягають в обґрунтуванні напрямів формування стабільного фінансового стану підприємства в сучасних умовах господарювання.

Виконане дослідження дало змогу зробити узагальнюючі висновки.

У результаті проведеного системного дослідження сутності поняття «фінансовий стан», економічної стабільності, фінансової стійкості, платоспроможності підприємства та їх взаємозв'язку, визначено роль та значення стабільності фінансового стану в забезпеченні нормального функціонування підприємства. Встановлено, що не існує єдиного підходу до трактування понять «фінансова стійкість» та «платоспроможність». На підставі теоретичного узагальнення сформовано таку уточнену та доповнену дефініцію досліджуваного поняття: платоспроможність – здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання й забезпечувати погашення довгострокових зобов'язань, в частині, що стануть короткостроковими в наступному звітному періоді, у повному обсязі й у визначений термін за рахунок наявних та отриманих від реалізації активів грошових коштів за умови збереження безперервності виробничої діяльності; фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства, що є об'єктом фінансового управління, його господарською діяльністю та характеризує стан фінансових ресурсів як забезпеченість пропорційного, збалансованого розвитку при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності в умовах припустимого рівня підприємницького ризику.

Для обґрунтування напрямів підвищення стабільності фінансового стану досліджено класифікацію фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Вивчення історичного аспекту і сучасних ознак класифікації

платоспроможності та фінансової стійкості, дозволило з'ясувати, що на даний момент існують різні підходи, але, вважаємо, що для цілей управління – платоспроможність підприємства доцільно поділяти за критерієм ліквідності на миттєву, поточну і перспективну яка є передумовою формування фінансової стійкості. Фінансову стійкість, як складову економічної стабільності підприємства – доцільно поділяти на зовнішню, внутрішню, загальну, спадкову та фінансову, що дозволяє враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Визначено особливості методики аналізу фінансової стійкості й платоспроможності підприємства за двома основними етапами – аналіз та оцінка аналітичних показників та коефіцієнтний аналіз. Щодо платоспроможності, то аналіз абсолютних показників передбачає оцінку ліквідності балансу підприємства та аналіз динаміки відносних показників, а на їх основі визначення поточної та перспективної платоспроможності. Щодо фінансової стійкості, то на першому етапі визначають тип фінансової стійкості на підставі аналізу джерел покриття запасів підприємства, а розрахунок коефіцієнтів доповнюється інтегральним підходом для оцінки стану та збалансованості структури капіталу, що дозволяє визначити існуючі проблеми й розрахувати внутрішні резерви підвищення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

У результаті проведеного аналізу фінансової стійкості ТОВ «Пиводар» виявлено, що на підприємстві знижуються доходи від реалізації, при цьому на фоні збитків минулого періоду отримано чистого прибуток, що є позитивною тенденцією і свідчить про покращення фінансових результатів діяльності. Але протягом 2018-2020 років на підприємстві діагностується нестійке фінансове становище. В структурі капіталу частка власного капіталу залишається достатньо низькою але в динаміці змінюється позитивно з 18,5% до 34,9%, а решта капіталу в обороті – це залучений капітал, переважно поточна кредиторська заборгованість. Тому, проаналізовано платіжний баланс та грошову платоспроможність підприємства, на підставі чого можна

стверджувати, що високий рівень кредиторської заборгованості порівняно з платіжними засобами для її погашення підриває фінансову стійкість підприємства. При цьому, порушується основний принцип фінансової політики, оскільки допускається кредитування своїх дебіторів на тих же (або навіть кращих) умовах, ніж ті, на яких одержує кредити досліджуване підприємство ТОВ «Пиводар».

У зв'язку з тим, що важливою складовою фінансової стійкості підприємства є дослідження його платоспроможності, проведено її аналіз, результати якого свідчать, що протягом останніх трьох років баланс підприємства залишається не абсолютно ліквідним, відсутня грошова платоспроможність, низький рівень поточної платоспроможності, але спостерігається позитивна динаміка власного оборотного капіталу. В цілому можна сказати, що на початок 2020 року фінансовий стан ТОВ «Пиводар» діагностується як задовільний, але при збереженні в 2020 році тенденцій попереднього року воно може значно погіршитися, тому необхідно підвищити дієвість контролю за станом розрахунків, співвідношенням власного та залученого капіталу, особливо за станом поточної дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

Проблеми функціонування виробничо-господарської діяльності підприємства, очевидні недоліки і прорахунки в управлінні оборотними активами і поточними зобов'язаннями у сполученні з несприятливістю зовнішнього середовища привели підприємство до досить хиткого фінансового стану. Тому, обґрунтовано комплекс стабілізуючих заходів для покращення ситуації з акцентом на удосконаленні механізму проведення аналізу фінансового стану та поточному оперативному управлінні грошовими потоками ТОВ «Пиводар». Виявлено, що аналіз фінансового стану підприємства проводиться раз на рік, результати якого можна вважати некоректними, бо мають більш описовий характер. Обґрунтовано доцільність для підприємства придбати програмний модуль «1С-АФСП», як додаток до програми «1С», що використовується бухгалтерією підприємства.

Розрахована окупність програмного модуля 1.3 роки. Саме завдяки впровадженню цього програмного модулю аналіз буде проводитись за сформованими ключовими показниками з врахуванням впливу факторів, з детальним графічним відображенням інформації та аналітичними висновками щодо актуальних напрямів покращення фінансового стану підприємства ТОВ «Пиводар». Для підвищення дієвості контролю за станом розрахунків, особливо за станом поточної заборгованості на підприємстві запропоновано організувати систему управління грошовими потоками, основну роль приділяючи плануванню грошових потоків у вигляді складання платіжного календаря для кожного виду діяльності підприємства з метою раціонального використання грошових коштів, підвищення рівня платоспроможності. Визначено очікуваний ефекти від прискорення оборотності оборотних коштів на 8 днів в сумі додатково вивільненого оборотного капіталу 198,2 тис. грн. Отже, реалізація запропонованих заходів для стабілізації фінансової стабільності підприємства, а саме: координація роботи фінансових служб; впровадження удосконаленої системи управління рухом грошових ресурсів; визначення джерел фінансування та їх ефективне використання; впровадження удосконаленого механізму проведення фінансового аналізу; розробка системи управління ризиками; координація взаєморозрахунків з контрагентами на засадах комплексного та системного підходу забезпечить стійкість фінансового стану ТОВ «Пиводар».

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Абрютіна М.С. Оцінка фінансової устойчивості і платіжеспособності компаній. *Фінансовий менеджмент*. 2006. № 6. С. 28-35.
2. Бахмут О. Аналіз платоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 21-23.
3. Бечко П.К. Сутність платоспроможності підприємств. *Вісник ХНТУСГ. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 98. С. 104-110
4. Богацька Н.М. Методичні підходи до оцінки платоспроможності сучасних підприємств. *Економічний простір*. 2017. №41. С. 212-222.
5. Большой экономический словарь. / за общ. ред. А. Н. Азрилияна. URL: http://www.onlinedics.ru/slovar/buh/z/bolshoj_ekonomicheskij_slovar_pod_red_azrilijana_a_n.html
6. Бугай В.З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*. 2012. №1. С. 34-39.
7. Білик М.Д. Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства. *Економіст*. 2014. № 11. С. 40-43.
8. Ванієва А.Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 8. С. 52-62.
9. Волощук Н. Формування комплексного фінансового аналізу та діагностики діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Випуск 1(49). Т. 2. С. 242-248.
10. Вовк В.В. Ліквідність та платоспроможність : економічна суть та експертна оцінка. *Галицький економічний вісник*. 2018. №3. С.169-173.
11. Галенко О.М. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності на підприємствах-банкрутах. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6. С. 47-53.
12. Гончаров А.И. Восстановление платёжеспособности

- предприятия: модель оздоровления финансов. *Финансы*. 2012. № 8. С. 68-70.
13. Горбатенко А. Оцінка платоспроможності підприємства. *Економічний вісник Ужгородського університету*. 2018. С.56-62.
14. Денисенко М., Зазимко О. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. № 10. С. 52-58.
15. Житнік Є.С. Платоспроможність та ліквідність : уточнення понять. *Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця*. 2016. №11. С. 112-117.
16. Журавльова Ю.Ю. Методичні аспекти оцінки платоспроможності підприємств в сучасних умовах господарювання. *Вісник Державної комісії з цінних паперів на фондового ринку*. 2015. № 3. С. 33-41.
17. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2012. №1. С. 116-120.
18. Заюкова М., Ковальчук А. Теоретичні аспекти дефініції «фінансовий стан підприємства». *Вісник Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. URL : ntkonf.org/k-e-n-zayukova-m-s-kovalchuk-a-pteoretichni-aspekti-definitsiyi-finansoviy-stanpidpriemstva.
19. Земляков Ю.Д. Общая постановка задачи прогнозирования финансовой устойчивости предприятий. *Финансы и кредит*. 2012. № 27. С. 69-76.
20. Іванов В.К. Сутність платоспроможності промислового підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 2. С. 41-44.
21. Іванюта П.В. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 180 с.
22. Ігнатів А.В. Анализ финансового состояния предприятия. *Финансовый менеджмент*. 2014. № 4. С. 3-19.
23. Інсталева: Корпоративний менеджмент, Платіжний календар, казначейство. URL : <http://www.intalev.ua/ua/services/finance/liquidity>.
24. Іонін Є.Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». *Актуальні проблеми економіки*.

2016. № 6. С. 30-43.

25. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Муніципальна академія управління персоналом, 2012. 152 с.

26. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 224 с.

27. Кручок С.І. Оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2013. № 8. С. 40-48.

28. Коломиец Н., Павличенко В., Коломиец О. Методологический аспект оценки финансового состояния как основы эффективного управления предприятием. *Вісник ХНТУСГ*. 2014. №3. С. 223-230.

29. Котляр М.Л. Аналіз фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2012. № 5. С. 99-105.

30. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. *Фінанси України*. 2013. №1. С. 113-118.

31. Котляр М.Л. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 4. С. 120-124.

32. Котляр М.Л. Методи та прийоми аналізу фінансового стану підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 5. С. 57-61.

33. Котляр М.Л. Платоспроможність та ліквідність в системі оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний простір*. №11. 2014. С. 185-200.

34. Кривдюк А.В. Дослідження економічної категорії платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. *Економічний простір*. №15. 2014. С. 185-190.

35. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 378 с.

36. Квасницька Р. Інструментарій та методи оптимізації цільової структури капіталу підприємства. *Економіст*. 2015. № 5. С. 73-75.

37. Кислиця О.Я. Економічний аналіз : курс лекцій. Київ :

Європейський університет. 2012. 171 с.

38. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Вісник Сумського державного університету*. 2014. № 9. С. 23-34.

39. Королюк Т.В. Оцінка фінансової стійкості та визначення платоспроможності акціонерних товариств. *Галицький економічний вісник*. 2015. №1. С. 130-135.

40. Кривоконь О.С., Глазко Н.Д., Ратушняк А.А. Сутність платоспроможності та ліквідності підприємства. *Вісник Вінницького національного аграрного університету*. 2015. №6. С. 24-26.

41. Лагун М.І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 2. С. 53-57.

42. Лагун М.І. Теоретична характеристика основних методичних аспектів проведення аналізу фінансового стану. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 3. С. 33-37.

43. Лігоненко Д.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками : навч. посіб. Київ : КНТУ, 2008. 255 с.

44. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учеб. пособ. Минск : Экзамен», 2005. 160 с.

45. Мараховська К. А. Регулювання відновлення платоспроможності або банкрутства підприємств та напрями його вдосконалення. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 12. С. 57-60.

46. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2012. № 7. С. 26-30.

47. Моніторинг і оцінка: базові поняття. URL : multycourse.com.ua/ua/print_page/module/211http://multycourse.com.ua/ua/print_page/module/211/16.

48. Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII. URL :

<http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.08.2021).

49. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.08.2021).

50. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 14. URL : <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 11.08.2021).

51. Оркевич О.А., Кіндрацька Г.І. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємств. *Економічний аналіз*. 2016. №6. С. 215-221.

52. Старостенко Г.Г. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.

53. Федик М.С. Сутність платоспроможності та ліквідності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. №5. С. 172-179. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/41.pdf.

54. Тинська І., Спільник І. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу і проблеми його вдосконалення. *Економічний аналіз*. 2017. № 8 (2). С. 423-426.

55. Тропіна В.Б. Платоспроможність підприємств у контексті реформ в Україні. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. Економіка: 2015. № 3. С. 169-175.

56. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : підручник / за заг. ред. Л. А. Лахтіонової. Київ : КНЕУ, 2008. 588 с.

57. Финансовый менеджмент : учеб. пособ. / за заг. ред. М.Н. Крейнина. Минск : Дело и Сервис, 2009. 356 с.

58. Фінанси підприємств : підручник / за заг. ред.

А. М. Поддєрьогіна. Київ : КНЕУ, 2006. 345 с.

59. Финансовый анализ : методы и процедуры : учебник. / за общ. ред. В.В. Ковалева. Минск : Финансы и статистика, 2005. 424 с.

60. Череп А.В. Визначення заходів для відновлення платоспроможності боржника. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. №1(5). С. 213-219.

61. Черняк О.І., Ставицький Н.О., Черноус Г.О. Системи обробки економічної інформації : підручник. Київ : Знання, 2006. 447 с.

62. Чим відрізняється моніторинг від діагностики. URL: http://multycourse.com.ua/ua/print_page/module/21/ 30.07.2014.

63. Шенаев А.О. Понятие финансовой устойчивости : ее показатели и условия обеспечения. *Банковские услуги*. 2011. №4. С. 12–17.

64. Шквір В.Д., Загородній А.Г., Височай О.С. Інформаційні системи і технології в обліку : практикум . Київ : Знання, 2009. 429 с.

65. C. Gowthorpe Financial Analysis Study System . CIMA Publishing, 2015. 432 p.

66. Robert S. Kaplan, David P. Norton Financial Analysis: Balanced Scored Feature by Robert S. Kaplan and David P. Norton // HBR's 10 Must Reads The Essentials, 2017. 168 p.

67. Aldo Soprano Liquidity Management: A Funding Risk Handbook. (The Wiley Finance Series), 2015. 252 p.

68. Avinash Persaud Liquidity Black Holes: Understanding, Quantifying and Managing Financial Liquidity Risk. England, 2013. 272 p.

69. Van Der Merwe, Andria Market Liquidity Risk: Implications for Asset Pricing, Risk Management and Financial Refulation. Palgrave Macmillan, a division of Nature America Inc, 2015. 162 p.